

**DİYARBAKIR İLİ BAĞLAR, ERGANİ VE SİLVAN
İLÇELERİNDE GENÇLER ARASINDA UYUŞTURUCU
MADDE BAĞIMLILIĞI: SAHA ÇALIŞMASI
BULGULARI**

ARALIK 2025

İÇİNDEKİLER

A) GİRİŞ	3
AMAÇ VE YÖNTEM	3
1. SAHA GÖZLEM NOTLARININ ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	4
2. ÖZET VE SONUÇ	6
3. ÖNERİLER	10
B) İLÇE DÜZEYİNDE GENÇLİK VE BAĞIMLILIK ANALİZİ.....	12
1. BAĞLAR İLÇESİNDE GENÇLİK VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ	12
2. ERGANİ İLÇESİNDE GENÇLİK VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ	30
3. SİLVAN İLÇESİNDE GENÇLİK VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ	45

Diyarbakır İli Bağlar, Ergani ve Silvan İlçelerinde Gençler Arasında Uyuşturucu Madde Bağımlılığı: Saha Çalışması Bulguları

A) AMAÇ VE YÖNTEM:

Bu çalışma, Diyarbakır ili Bağlar, Ergani ve Silvan ilçelerinde gerçekleştirilen saha çalışmaları kapsamında gençler arasında madde bağımlılığına ilişkin durumu incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada, gençlerin madde kullanımına yönelme nedenleri, risk faktörleri ve sosyal çevrenin etkisi değerlendirilmiştir. Elde edilen bulguların, önleyici sosyal politikaların geliştirilmesine ve gençlere yönelik destek programlarının oluşturulmasına katkı sunması amaçlanmaktadır.

Araştırma, Diyarbakır ilinin Bağlar, Ergani ve Silvan ilçelerinde yürütülmüştür. Saha çalışmaları kapsamında gençlerle yüz yüze görüşmeler yapılmış; **kantitatif yöntem** kullanılarak yarı yapılandırılmış soru formları ve gözlem raporları aracılığıyla veri toplanmıştır. Görüşmeciler grubunu **15–29 yaş aralığındaki gençler** oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında toplam **1.514 genç** ile görüşme gerçekleştirilmiş olup saha çalışmaları **toplam 37 mahallede** yürütülmüştür. İlçelere göre dağılım şu şekildedir:

Bağlar ilçesinde **12 mahallede** toplam **600 genç** ile görüşülmüş; görüşmecilerin %53,3’ü erkek, %46,7’si kadındır.

Silvan ilçesinde **11 mahallede** toplam **414 genç** ile görüşülmüş; görüşmecilerin %59,2’si erkek, %40,8’i kadındır.

Ergani ilçesinde ise **14 mahallede** toplam **500 genç** ile görüşülmüş; görüşmecilerin %58’i erkek, %42’si kadından oluşmaktadır.

SAHA GÖZLEM NOTLARININ ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ:

Bu bölümde yer alan değerlendirmeler, saha çalışması süresince araştırma ekibinin tuttuğu gözlem notlarının ortak temalar üzerinden analiz edilmesiyle oluşturulmuştur.

Bağlar, Ergani ve Silvan ilçelerinde elde edilen bulgular, Diyarbakır’da gençlik bağımlılığının erken yaşta başlayan, sosyal çevre üzerinden yayılan ve büyük ölçüde kalıcılaşan bir sorun alanı olduğunu göstermektedir. **Eğitimden kopuş, ekonomik güvencesizlik, aile bütünlüğündeki zayıflama ve kamusal destek mekanizmalarının yetersizliği, bağımlılığı besleyen temel yapısal faktörlerdir.**

Bu tablo, Kürt illerinde gençliğin uzun süredir eşitsiz kaynak dağılımı, güvenlik merkezli yönetim ve sosyal politika eksikliği içinde şekillenen bir yaşam alanına hapsedildiğini ortaya koymaktadır. Bağımlılıkla mücadele, bu nedenle yalnızca tedavi ve güvenlik eksenli değil; istihdam, eğitimde tutunma, çocukluk dönemine yönelik önleyici politikalar ve kapsayıcı psiko-sosyal destek mekanizmalarıyla birlikte ele alınmadığı sürece etkili olmayacaktır.

Bağlar, Silvan ve Ergani ilçelerinde gerçekleştirilen saha çalışmaları, Diyarbakır kentinin yaklaşık üçte birini kapsayan bu coğrafyada gençlik, bağımlılık ve toplumsal çözülmenin birbirini besleyen yapısal bir bütünlük içerisinde ilerlediğini ortaya koymaktadır. Söz konusu ilçeler, yüksek genç nüfus oranına rağmen eğitim, istihdam, kamusal alanlar ve sosyal destek mekanizmaları bakımından ciddi bir yoksunlukla karşı karşıyadır. Bu yoksunluk, yalnızca bireysel hayatları değil, mahalle ölçeğinden başlayarak toplumsal dokunun tamamını etkileyen çok katmanlı bir kriz alanı üretmektedir.

Saha gözlemleri, bağımlılık olgusunun bu üç ilçede istisnai bir durum olmaktan çıkarak gündelik yaşamın sıradan bir parçası hâline geldiğini göstermektedir. Özellikle esrar kullanımı, gençler arasında “sigara gibi” algılanmakta; kamusal alanlarda, parklar, metruk yapılar ve sokak aralarında alenî biçimde gerçekleşebilmektedir.

Bu normalleşme, yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacak ölçüde yaygındır ve mahalle sakinleri, aileler ve hatta yerel aktörler tarafından sessizce kabullenilmektedir. **Bağımlılığın bu biçimde içselleştirilmesi, kullanım yaşının giderek düşmesine, okul çağındaki çocukların dahi bu döngünün parçası hâline gelmesine zemin hazırlamaktadır.**

Üç ilçede de dikkat çeken ortak bir diğer unsur, **metruk alanların ve terk edilmiş yapıların bağımlılık ve suç için işlevsel mekânlara dönüşmüş olmasıdır**. Deprem sonrası boşalan evler, yıkılmayan harabeler, ıslah edilmemiş dere yatakları ve yeterince aydınlatılmayan parklar, yalnızca fiziksel bir ihmalin sonucu değil; aynı zamanda kamusal otoritenin geri çekildiği alanlar olarak işlemektedir. Bu mekânlar, gençler için denetimsiz “özgürlük alanları”na dönüşürken, mahalle sakinleri açısından sürekli bir güvensizlik kaynağı üretmektedir. Kolluk kuvvetlerinin varlığına rağmen bu alanlarda madde kullanımı ve satışı devam etmekte, bu durum güvenlikçi yaklaşımların sosyal politikalarla desteklenmediğinde etkisiz kaldığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Gençlerin eğitimle kurduğu bağın zayıflığı, bu yapısal krizin en belirgin göstergelerinden biridir. Saha çalışmaları, eğitimden erken kopuşun yaygınlaştığını, okulun gençler için bir gelecek vaadi sunmadığını ve çoğu zaman yalnızca formal bir zorunluluk olarak algılandığını göstermektedir. Eğitimden kopan gençler ise çoğunlukla güvencesiz, geçici ve düşük ücretli işlere yönelmekte ya da tamamen işsiz kalarak sokakta geçirilen uzun ve amaçsız zamanlara mahkûm olmaktadır. **Bu boşluk hâli, bağımlılığı, çeteleşmeyi ve suça sürüklenmeyi besleyen temel dinamiklerden biri olarak öne çıkmaktadır**.

Aile yapısı ve toplumsal ilişkiler de bu sürecin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. **Üç ilçede de aile içi baskı, otoriter ilişkiler ve şiddet eğilimi yaygın biçimde gözlemlenmiştir**. Özellikle gençler ve kadınlar, hem kamusal alanda güvensizlikle hem de aile içinde denetim ve baskıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Bağımlılık ya da psikolojik sorunlar ortaya çıktığında, **destekleyici mekanizmaların yokluğu, sorunun gizlenmesine ve derinleşmesine neden olmaktadır**. Bu durum, bazı vakalarda yaşamla kurulan bağın zayıflamasına ve ağır bir umutsuzluk hâline işaret etmektedir.

Bağlar, Silvan ve Ergani’de ortaya çıkan bu tablo, yalnızca yerel yönetimlerin yetersizliğiyle açıklanamayacak kadar süreklilik arz eden bir yapısallığa sahiptir. Saha gözlemleri, bu bölgelerde sosyal güçlenmenin sistematik biçimde zayıf bırakıldığını, gençliğin potansiyelini açığa çıkaracak kültürel, sanatsal ve ekonomik alanların bilinçli ya da bilinçsiz biçimde ihmal edildiğini düşündürmektedir. **Nüfusun yoğun olduğu, politik ve toplumsal olarak “kontrol edilmesi gereken” alanlarda, toplumsal enerjinin dağıldığı, itiraz ve dönüşüm kapasitesinin zayıfladığı bir sosyal yapı üretilmektedir**.

Bağımlılık, bu bağlamda yalnızca bir sağlık sorunu değil; toplumsal çözülmeyi derinleştiren ve genç kuşağı etkisizleştiren bir araç hâline gelmektedir.

Sonuç olarak Bağlar, Silvan ve Ergani’de gözlemlenenler, birbirinden kopuk mahalle sorunları değil; bölgesel ölçekte bir toplumsal kriz alanının farklı yüzleridir. Bu kriz, en ağır biçimde gençleri, kadınları ve yoksul kesimleri etkilemektedir. Mevcut durumun yalnızca güvenlik politikalarıyla ele alınması, sorunu çözmek bir yana, görünmez kılmakta ve derinleştirmektedir.

Kalıcı ve dönüştürücü bir müdahale için, kamusal alanların geri kazanıldığı, gençlere gerçek bir gelecek perspektifi sunan, sosyal destek ve güçlenme odaklı politikaların hayata geçirilmesi zorunludur. Aksi hâlde bu üç ilçe, yalnızca Diyarbakır’ın değil, daha geniş ölçekte toplumsal yapının kırılma hatlarından biri olmaya devam edecektir.

ÖZET VE SONUÇ:

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı, gençlik çalışmaları literatüründe sıklıkla bireysel riskler, psikolojik eğilimler ya da aile içi sorunlar üzerinden ele alınmaktadır. Ancak bu yaklaşım, özellikle yapısal eşitsizliklerin derin olduğu bölgelerde, bağımlılığı üreten toplumsal koşulları görünmez kılma riski taşımaktadır. Türkiye’nin Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı kentlerinde gençlik bağımlılığı, yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacak ölçüde yaygın, erken yaşta başlayan ve kalıcılaşan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma, Diyarbakır’ın Bağlar, Ergani ve Silvan ilçelerinde yürütülen saha araştırmalarından elde edilen veriler üzerinden, gençlik bağımlılığını eğitimden kopuş, ekonomik güvencesizlik, aile bütünlüğündeki zayıflama ve kamusal destek mekanizmalarının yetersizliği bağlamında ele almaktadır.

Verilerin de bize gösterdiği biçimde bağımlılığın, bireysel bir sapma ya da ahlaki sorun olmaktan ziyade, devletin uzun süreli eşitsiz yönetim pratikleriyle şekillenen yapısal bir sosyal risk alanı olduğunu da ortaya koymaktır.

Bağımlılık, bu çalışmada bir “sağlık sorunu” olmanın ötesinde, yapısal dışlanmanın bedensel ve davranışsal bir sonucu olarak ele alınmaktadır. Eğitim, istihdam, sosyal güvence ve psiko-sosyal destek gibi kamusal alanların zayıf olduğu toplumsal bağlamlarda gençlik, denetimsiz

boşluklar içinde yaşamını sürdürmekte; bu boşluklar ise madde kullanımı gibi riskli davranışlarla dolmaktadır.

Kürt illerinde uzun süredir hâkim olan güvenlik merkezli yönetim anlayışı, sosyal politika alanlarını ikincilleştirmiş; gençlik politikaları büyük ölçüde cezalandırıcı ve kontrol edici mekanizmalarla sınırlandırılmıştır. Bu durum, bağımlılığın önlenmesi ve tedavisi için gerekli olan koruyucu, destekleyici ve kapsayıcı kamusal yapının oluşmasını engellemiştir. Dolayısıyla bağımlılık, bu bağlamda, devletin var olduğu (güvenlik) ve yok olduğu (sosyal destek) alanlar arasındaki dengesizliğin somut bir çıktısı olarak değerlendirilebilir.

Maddeyle Tanışma Yaşı ve Erken Başlangıç;

Üç ilçede de bağımlılığın en dikkat çekici ortak özelliği, maddeyle tanışma yaşının son derece erken olmasıdır.

Bağlar, Ergani ve Silvan ilçelerinde gençlerin hayatında en az bir kez uyuşturucu veya uyarıcı madde deneme oranları incelendiğinde, ilçeler arasında bazı farklar görülmektedir. Bağlar'da katılımcıların %16,2'si madde denemiş olduğunu belirtirken, bu oran Ergani'de %12,8, Silvan'da ise %11,6 olarak ölçülmüştür.

Bağlar: Kullanıcıların %70,1'i 12–17 yaş aralığında maddeyle tanışmıştır.

Ergani: %65,6'sı 12–17 yaş, %9,4'ü ise 5–11 yaş aralığında ilk kullanımı bildirmiştir.

Silvan: Madde kullananların %52'si 18 yaş altındadır; ilk kullanım yaşı 10'a kadar düşmektedir.

Bu veriler, bağımlılığın gençlik döneminde değil, çocukluk çağına başlayan bir risk alanına dönüştüğünü göstermektedir. Önleyici politikaların bu yaş grubuna ulaşmadığı açıkça görülmektedir.

Üç ilçede de eğitim düzeyi dağılımları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir:

Lise ve ortaokul mezuniyeti baskındır.

Yükseköğretime geçiş oranları oldukça düşüktür.

Silvan’da zorunlu eğitim çağında dahi eğitime devam etmeyen gençlerin oranı dikkat çekicidir.

Bu tablo, eğitimin gençler için yukarı doğru sosyal hareketlilik sağlayan bir araç olmaktan çıktığını, aksine uzun süreli bir bekleme ve belirsizlik alanına dönüştüğünü göstermektedir. Eğitimden kopuş, bağımlılık riskini artıran temel yapısal faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bağlar ve Ergani’de asgari ücret altı hane gelirleri yaygındır.

Ergani’de gençlerin %53,8’i herhangi bir gelir getirici işte çalışmamaktadır.

Silvan’da sosyal güvencesi olmayanların oranı %55,1’dir.

Bu göstergeler, **gençlerin büyük bölümünün ekonomik üretim süreçlerinin dışında kaldığını ve denetimsiz boş zamanın bağımlılık açısından kritik bir risk alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır.**

Üç ilçede de maddeyi ilk kez deneme oranlarının %85’in üzerinde bir kısmı arkadaş çevresiyle birlikte gerçekleşmiştir. İlk kullanım nedenleri arasında merak, keyif-eğlence ve arkadaş etkisi öne çıkmaktadır.

Bu durum, **bağımlılığın bireysel bir karar değil; kolektif bir sosyal pratik olarak yayıldığını göstermektedir.** Akran grubu, kamusal destek mekanizmalarının yokluğunda gençler için başlıca referans noktası haline gelmiştir.

Üç ilçede de ortak olan en çarpıcı bulgulardan biri, tedavi ve profesyonel destek oranlarının son derece düşük olmasıdır:

Görüşmecilerin %80–85’i hiç profesyonel destek almamıştır. Maddeyi bırakma isteği düşüktür.

Aileler çoğunlukla ya durumdan habersizdir ya da kızma ve cezalandırma yoluna gitmektedir.

Bağlar, Ergani ve Silvan örnekleri birlikte değerlendirildiğinde, bağımlılığın yalnızca bireysel ya da kültürel bir sorun olmadığı; yapısal ihmalin ve eşitsiz yönetişimin bir sonucu olduğu açıkça görülmektedir. Devlet, bu coğrafyada gençlerle çoğunlukla güvenlik eksenli ilişki kurmakta; sosyal politika, psiko-sosyal destek ve önleyici mekanizmalar ise ya yetersiz kalmakta ya da hiç işlememektedir.

Bu bağlamda bağımlılık, gençler için bir “kaçış” değil; alternatifsizlik içinde şekillenen bir yaşam pratiği olarak ortaya çıkmaktadır. Madde kullanımı, denetimsiz alanlarda, kamusal boşluklarda ve uzun süreli umutsuzluk koşullarında normalleşmektedir.

Bulgular, gençlik bağımlılığı ve riskli davranışların yalnızca bireysel ya da kültürel bir sorun olmadığını, aynı zamanda yapısal ve siyasal çözüm eksikliklerinden kaynaklandığını göstermektedir.

Bölgedeki gençlerin eğitimden kopuşu, ekonomik güvencesizliği, kamusal alan eksikliği ve sosyal destek mekanizmalarının yetersizliği, uzun süredir çözümsüz kalan Kürt sorununun yarattığı yapısal boşluklarla doğrudan ilişkilidir. **Bu bağlamda, gençlik politikaları ve önleyici programlar sadece ceza ve güvenlik odaklı değil, kapsayıcı, sosyal destek ve fırsat eşitliği temelli olarak yeniden tasarlanmalıdır.**

Kürt sorununun barışçıl ve kapsayıcı bir çözüme ulaşması, bölgedeki sosyal altyapının güçlendirilmesi ve kamusal hizmetlerin erişilebilir hâle getirilmesi, bağımlılık ve gençlik krizinin boyutunu azaltacak, gençlerin güvenli ve üretken bir yaşam sürmesine olanak sağlayacaktır.

Bu bağlamda Bağlar, Ergani ve Silvan örnekleri, gençlik bağımlılığının münferit müdahalelerle çözülebilecek bir sorun olmadığını; bütüncül, yerel ve hak temelli sosyal politikalar olmaksızın bu döngünün kırılmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Bağımlılıkla mücadele, yalnızca maddeyi ortadan kaldırmaya değil, gençliğin hayatından eksiltilmiş olan eğitim, istihdam, kamusal alan ve psiko-sosyal destek olanaklarını yeniden inşa etmeye odaklanmalıdır.

Aksi takdirde uyuşturucu kullanımı, bu coğrafyada bir “sapma” olarak değil; gençliğin ihtiyaç duyduğu kamusal alanların sistematik biçimde ihmal edildiği koşullarda ortaya çıkan ve normalleşen bir yaşam pratiği olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bu durum, yalnızca gençlerin değil, toplumun tamamının geleceğini tehdit eden yapısal bir kriz alanına işaret etmektedir.

ÖNERİLER:

Gençlik bağımlılığı ve uyuşturucu kullanımının yaygın olduğu Diyarbakır'ın Bağlar, Silvan ve Ergani ilçelerinde elde edilen veriler, yapısal eşitsizlikler, ekonomik güvencesizlik, eğitimden kopuş ve kamusal alan eksikliklerinin bağımlılığı derinleştirdiğini göstermektedir. Bunun yanında, asimilasyon politikaları, kültürel dejenerasyon, köyden kente zorunlu göçler ile uzun süreli savaş ve şiddet ortamlarının sosyal yapısal etkileri, gençlerde kimlik krizlerine ve aidiyet sorunlarına yol açmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını azaltmaya yönelik olarak önleyici ve rehabilite edici programların gençlerin yaş gruplarına uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir. Erken yaşta madde kullanımının başladığı göz önünde bulundurularak, ilkokul ve ortaokul seviyesinden itibaren bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yürütülmelidir.

Eğitimden kopuş ve okula devam etmeme oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, gençlerin eğitim sistemine yeniden entegrasyonunu sağlayacak esnek programlar ve mesleki eğitim fırsatları oluşturulmalıdır. Bu sayede gençler hem sosyal bağlarını güçlendirecek hem de ekonomik üretim süreçlerine dâhil olarak riskli davranışlardan uzaklaşabilecektir.

Ekonomik güvencesizlik ve işsizlik, gençlerin boş zamanlarını riskli alanlarda geçirmelerine yol açmaktadır. Gençlerin istihdam edilebilirliğini artıracak projeler, girişimcilik destekleri ve yerel iş olanaklarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Kamusal ve sivil toplum destekli programlar, gençlerin alternatif faaliyetler ve üretken alanlarla buluşmasını sağlayacak şekilde planlanmalıdır.

Aile içi destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Ailelere yönelik bilinçlendirme programları, psiko-sosyal destek ve rehberlik hizmetleri, çocukların madde kullanımına karşı korunmasını ve gençlerin sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmesini destekleyecektir.

Mahallelerde güvenlik, aydınlatma ve sosyal alan eksiklikleri gençlerin riskli davranışlara yönelmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle güvenli ve erişilebilir parklar, spor ve sosyal alanlar oluşturulmalı; sokakların güvenliği ve denetimi kamusal mekanizmalar aracılığıyla artırılmalıdır.

Bağımlılıkla mücadelede sağlık hizmetleri ve tedavi imkânları erişilebilir olmalıdır. AMATEM gibi bağımlılık tedavi merkezlerinin hizmet kapasitesi artırılmalı ve gençlerin tedavi süreçlerine erişimi kolaylaştırılmalıdır. Tedavi süreci yalnızca bireysel değil, aile ve sosyal çevre desteğiyle bütüncül bir yaklaşım olarak ele alınmalıdır.

Uzun süredir çözümsüz kalan Kürt sorununun toplumsal ve yapısal etkileri, bölgedeki gençlik politikalarının ve kamusal hizmetlerin etkinliğini sınırlamaktadır. Asimilasyon, kültürel dejenerasyon, köyden kente zorunlu göçler ile savaş ve şiddet ortamları, gençlerin kimlik krizlerini ve aidiyet sorunlarını derinleştirmektedir. Bu durum, gençlerin sosyal ve kültürel bütünleşmesini engellemekte, toplumsal izolasyonu ve riskli davranışları artırmaktadır. Sorunun barışçıl ve kapsayıcı yollarla çözülmesi, gençlerin sosyal haklara erişimini güçlendirecek; eğitim, istihdam ve sosyal destek mekanizmalarının etkinliğini artıracak ve gençlik bağımlılığı gibi yapısal sorunların azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Gençlik bağımlılığı ve uyuşturucu kullanımı yalnızca bireysel bir sorun olarak görülmemeli; sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yapılarla bağlantılı bir toplumsal risk alanı olarak ele alınmalıdır. Önleyici, rehabilite edici ve kapsayıcı politikalar, hem gençlerin hem de toplumun genel geleceği için yaşamsal önem taşımaktadır.

Araştırmanın detaylı verileri sonraki sayfalarda yer almaktadır:

BAĞLAR İLÇESİNDE GENÇLİK VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ

SAMER Saha Araştırmaları Merkezi tarafından **31 Ağustos–4 Eylül 2024** tarihleri arasında, Diyarbakır'ın **Bağlar ilçesine bağlı 12 merkez mahallede**, uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımına ve bazı alışkanlıklara ilişkin **algı, eğilim, öneri ve talepleri** belirlemek amacıyla bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında **15–29 yaş aralığında yer alan toplam 600 genç** ile yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır. Elde edilen veriler, Bağlar ilçesinde gençlik ve madde bağımlılığı ilişkisini ortaya koymak ve önleyici politikalara katkı sunmak amacıyla değerlendirilmiştir.

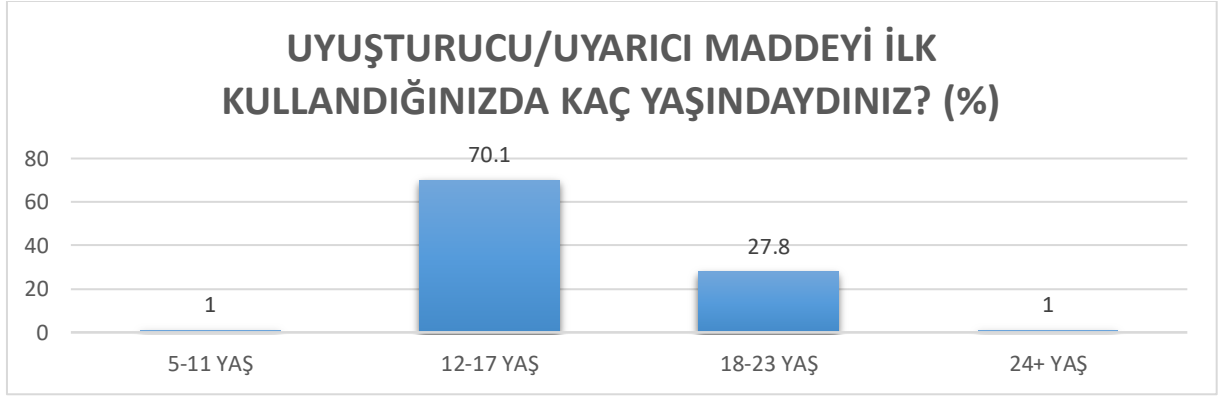
Bağlar ilçesi, Diyarbakır'ın yoğun genç nüfusa sahip, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı ilçelerinden biridir. İlçe nüfusunun önemli bir bölümünü, 1990'lı yıllarda yaşanan köyden kente zorunlu göç süreciyle kente yerleşen aileler ve onların çocukları oluşturmaktadır. Bu tarihsel göç süreci, Bağlar 'da yoksulluk, düzensiz kentleşme, eğitimden erken kopuş ve sınırlı istihdam olanakları gibi yapısal sorunların kalıcı hâle gelmesine neden olmuştur.

Bu bölümde, Bağlar ilçesinde yürütülen saha çalışmaları kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda gençlerin madde kullanım durumları ele alınıp; bağımlılık ile eğitim düzeyi, sosyal çevre ve yapısal risk faktörleri arasındaki ilişki grafikler ve istatistiksel bulgular eşliğinde değerlendirilmiştir.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? (%)

Görüşmecilerin %16,2'si hayatında en az bir kez uyuşturucu veya uyarıcı madde denemiştir.

Uyuşturucuya başlama yaşlarına bakıldığında, kullanıcıların %70,1'inin 12–17 yaş aralığında maddeyle tanıştığı tespit edilmiştir. Ayrıca %1'lik bir kesimin 5–11 yaş aralığında maddeyi ilk kez denemiş olması, bağımlılık riskinin çocukluk yaşlarına kadar indiğine işaret etmektedir. Bu veri, Bağlar'da bağımlılıkla mücadelenin yalnızca gençlere değil, çocukluk dönemine yönelik önleyici politikalarla ele alınması gerektiğini açıkça göstermektedir.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? * YAŞ ARALIĞI? (%)						
		YAŞ ARALIĞI?				TOPLAM
		15-17 YAŞ	18-21 YAŞ	22-25 YAŞ	26-29 YAŞ	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ?	Evet	4,10%	15,30%	19,00%	22,80%	16,20%
	Hayır	95,90%	84,70%	81,00%	77,20%	83,80%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

15–17 yaş grubunda maddeyi denediğini belirtenlerin oranı %4,1 ile görece düşük görünmekle birlikte, bu yaş grubunun büyük bölümünün henüz riskin erken evresinde olduğu düşünüldüğünde, ilerleyen yaşlarda artış potansiyeli taşıdığı anlaşılmaktadır. Nitekim 18–21 yaş aralığında “Evet” diyenlerin oranının %15,3’e yükselmesi, maddeyle temasın özellikle geç ergenlik ve erken gençlik döneminde hızlandığını ortaya koymaktadır.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? * EĞİTİM DURUMUNUZ? (%)									
		EĞİTİM DURUMUNUZ?							TOPLAM
		Okuryazar Değil	Diplomasız Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ?	Evet		26,30%	19,20%	17,70%	14,70%	12,80%	12,50%	16,20%
	Hayır	100,00%	73,70%	80,80%	82,30%	85,30%	87,20%	87,50%	83,80%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Eğitim durumu verileri de bu yapısal kırılmalılığı destekler niteliktedir. “Hayatınızda hiç uyuşturucu kullandınız mı?” sorusuna ‘Evet’ yanıtı veren görüşmecilerin eğitim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, madde kullanımının genel olarak düşük eğitim düzeylerinde yoğunlaştığı, ancak okuryazar olmayan bireylerde bu oranın %0 olduğu görülmektedir.

Bu bulgu, ilk bakışta eğitim düzeyi düşüğe madde kullanımının arttığı yönündeki genel eğilimle çelişkili gibi görünse de, veriler bütüncül olarak değerlendirildiğinde farklı bir tablo ortaya koymaktadır. Özellikle diplomasız okuryazarlar (%26,3) grubunda madde kullanım oranının en yüksek seviyede olması, bağımlılık riskinin “tamamen eğitimsizlikten” ziyade, okuldan erken ayrılma ve eğitim sürecinin yarıda kalması ile daha güçlü bir ilişki içinde olduğunu düşündürmektedir.

Okuryazar olmayan bireylerde madde kullanımının hiç görülmemesi, bu grubun daha ileri yaşlarda, daha geleneksel aile yapıları içinde ve sosyal çevreleri daha sınırlı bir yaşam sürmeleriyle ilişkili olabilir.

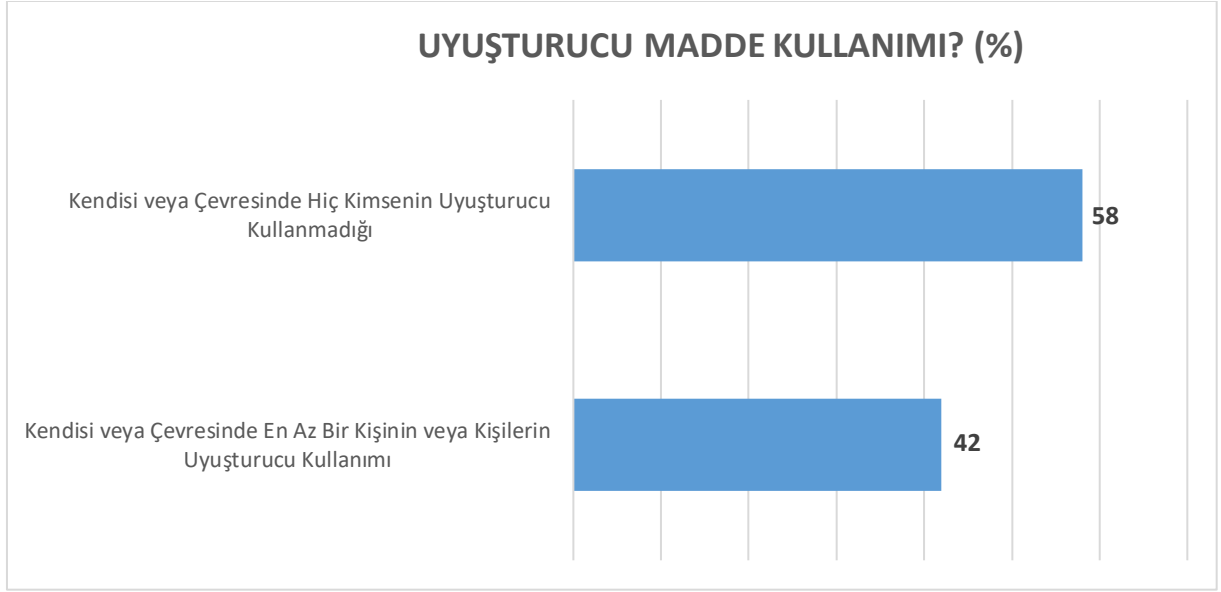
Bu bağlamda veriler, madde kullanımının en yüksek risk grubunun; ne tamamen eğitim sisteminin dışında kalan bireyler ne de yükseköğrenim görmüş gençler olduğunu, aksine eğitim süreci yarım kalan, okul terkleri yaşayan ve toplumsal dışlanma riski yüksek olan gençler olduğunu göstermektedir.

Bağımlılıkla mücadelede hedef kitlenin belirlenmesinde yalnızca “eğitilmiş–eğitimsiz” ayrımının yeterli olmadığı; özellikle okuldan kopuş yaşayan gençlere yönelik önleyici ve destekleyici politikaların kritik öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? * HANE AYLIK GELİR? (%)							
		HANE AYLIK GELİR?					TOPLAM
		0-17001 TL	17002-30000 TL	30001-45000 TL	45001-60000 TL	60001 TL ve üzeri	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ?	Evet	16,30%	16,20%	18,60%	8,30%	21,90%	16,20%
	Hayır	83,70%	83,80%	81,40%	91,70%	78,10%	83,80%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

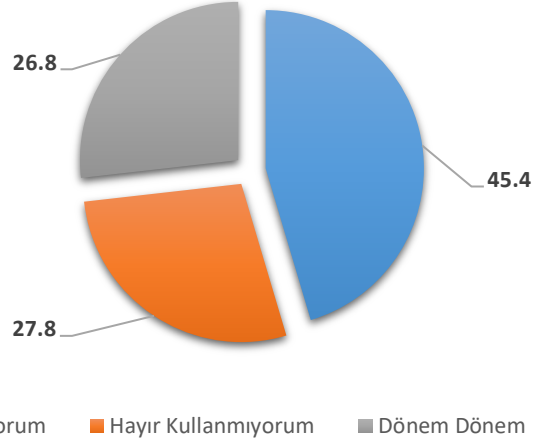
Hane gelirine ilişkin veriler, bağımlılık riskini derinleştiren bir diğer önemli göstergedir. Görüşmecilerin %16,3'ü hane aylık gelirini “0–17.001 TL” aralığında bildirmiştir. Bu gelir düzeyi, asgari ücretin altında bir hane gelirine işaret etmekte olup, Bağlar’da yoksulluğun ve ekonomik güvencesizliğin yaygın olduğunu göstermektedir.

Bu sosyo-ekonomik yapı, Bağlar’da bağımlılıkla ilgili bulgularla birlikte değerlendirildiğinde, uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımının yalnızca bireysel tercihlerden değil; işsizlik, eğitimde kopuş, gelir yetersizliği ve boş zamanın denetimsizliği gibi yapısal faktörlerden beslendiği görülmektedir.

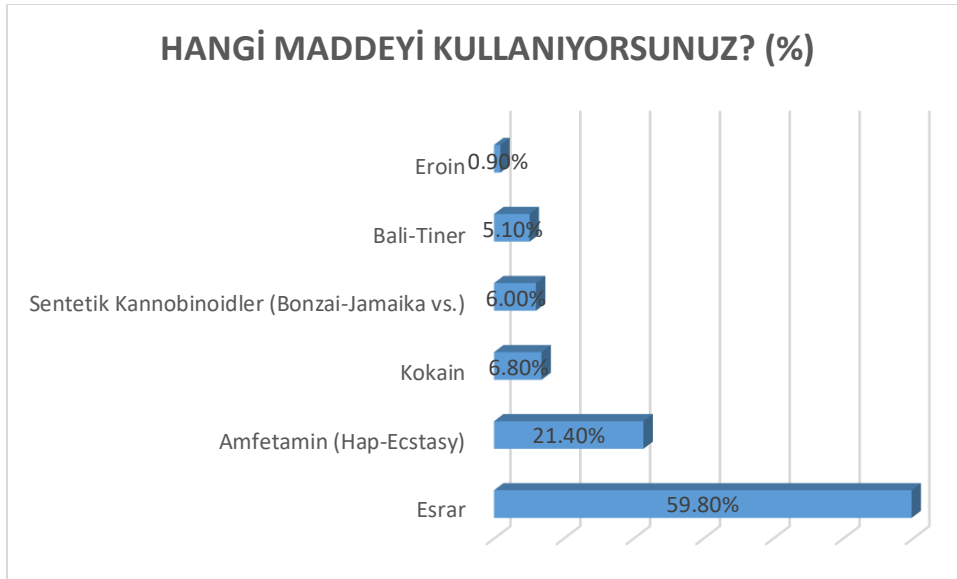

Bağlar ilçesinde gerçekleştirilen saha araştırması, gençlerin uyuşturucu/uyarıcı maddeyle ilişkisinin yaygın, erken yaşta başlayan ve büyük ölçüde sosyal çevre üzerinden şekillenen bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma grubunun %42'si, 'Kendisi ya da yakın çevresinde en az bir kişinin uyuşturucu kullandığını' belirtmiştir. Bu oran, bağımlılığın **Bağlar'da yalnızca bireysel bir sorun değil, toplumsal çevre içinde normalize olmuş bir risk alanı olduğunu göstermektedir.**

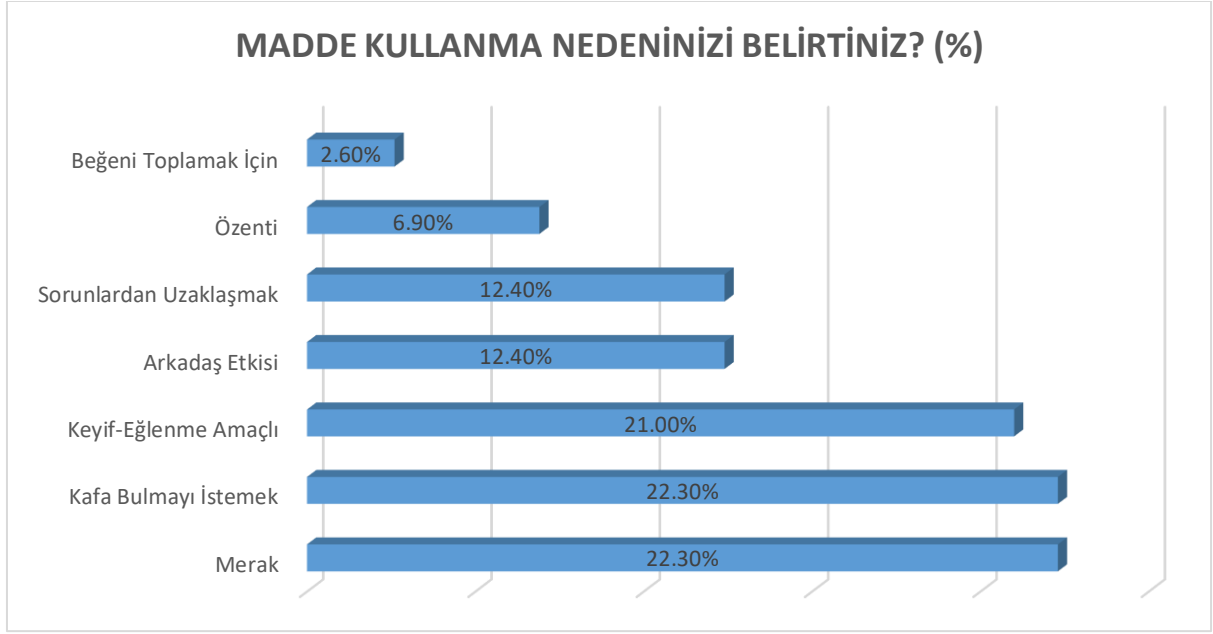
ŞU AN UYUŞTURUCU/UYARICI MADDE KULLANIYOR MUSUNUZ? (%)

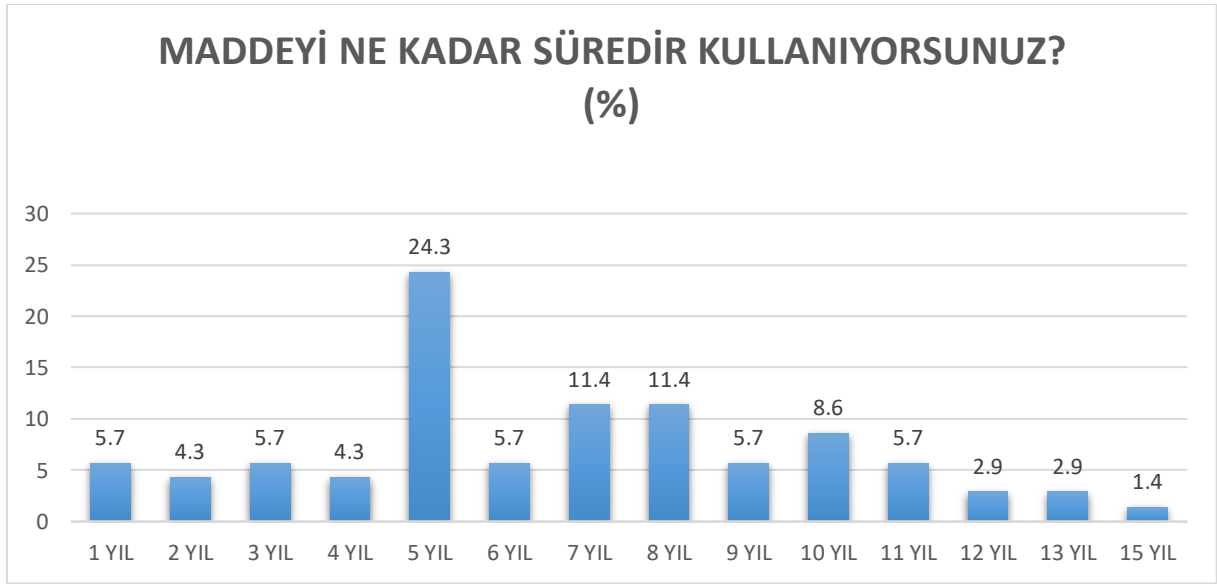
“Şu an uyuşturucu/uyarıcı madde kullanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, görüşmecilerin %45,4’ünün hala madde kullandığı, %26,8’inin dönem dönem kullandığı görülmektedir. Buna karşın %27,8’lik bir kesim madde kullanmadığını belirtmiştir. **Bu veriler, hayatında en az bir kere uyuşturucu kullanmış olan gençlerin %72,2’sinin madde kullanımıyla doğrudan ya da dolaylı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.**

Bu dağılım, araştırma grubunda madde kullanımının büyük ölçüde **esrar merkezli** seyrettiğini; ancak bununla sınırlı kalmayıp **kimyasal ve uyarıcı maddelere doğru çeşitlendiğini** göstermektedir. Esrarın %59,8 gibi yüksek bir oranla ilk sırada yer alması, maddenin kullanıcılar tarafından “hafif”, “doğal” ya da “zararsız” olarak algılandığını ve bu nedenle normalleştiğini düşündürmektedir. Buna karşılık amfetamin türevlerinin (%21,4) ikinci sırada gelmesi, özellikle gençler arasında **uyarıcı ve performans artırıcı maddelere yönelimin arttığını** ve kullanımın daha riskli bir evreye geçtiğini ortaya koymaktadır.

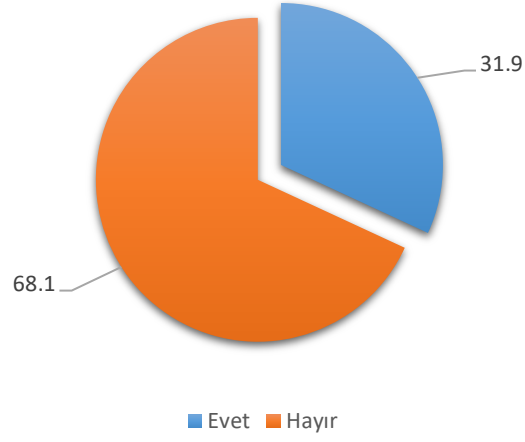

Kullanıcıların Maddeyi ilk kullanma nedenleri incelendiğinde; merak (%22,3), kafayı bulmak istemek (%22,3) ve keyif-eğlence (%21) ilk sıralarda yer almaktadır. Arkadaş etkisi (%12,4) ve sorunlardan uzaklaşma (%12,4) da dikkat çekici oranlardır.

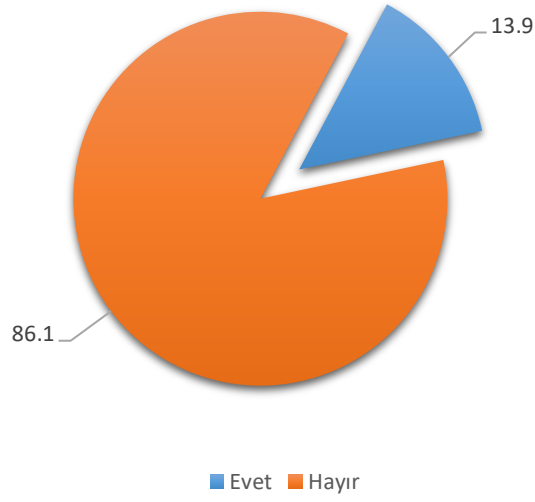
Araştırma grubunda madde kullanan katılımcılara “Maddeyi ne kadar süredir kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde, yanıtların %24,3’ü 5 yıl, %11,4’ü 8 yıl, %11,4’ü 7 yıl ve %8,6’sı 10 yıl olarak dağılmıştır. **Kullanıcıların önemli bir bölümünün 5 yıl ve üzeri sürelerle madde kullandığı görülmektedir.**

MADDEYİ HİÇ KENDİNİZ BIRAKMAK İSTEDİNİZ Mİ? (%)

Buna rağmen kullanıcı görüşmecilerin %68,1'i maddeyi **bırakmak istemediğini** belirtmiştir. **Bu sonuç, madde kullanıcılarının yaklaşık üçte birinin kullanımını sonlandırma isteği taşıdığını gösterirken, çoğunluğun (%68,1) henüz bırakma motivasyonu geliştirmediğini ortaya koymaktadır.**

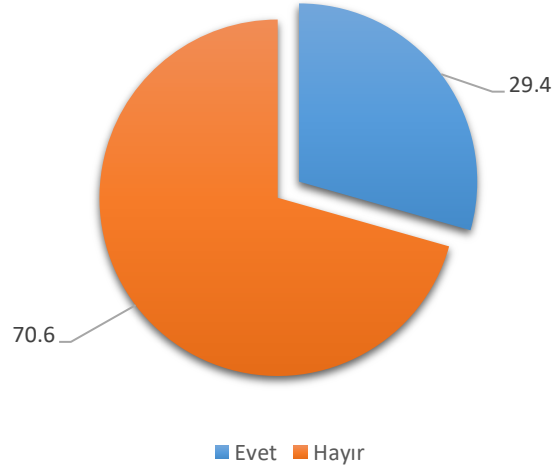
HİÇ PROFESYONEL BİR DESTEK ALDINIZ MI? (%)

Benzer şekilde, %86'sı daha önce profesyonel bir destek almadığını ifade etmiştir. Araştırma grubunda madde kullanan katılımcılara “Hiç profesyonel bir destek aldınız mı?” sorusu yöneltildiğinde, %13,9'u “Evet” yanıtını verirken, %86'sı “Hayır” demiştir.

Kullanıcıların büyük çoğunluğunun profesyonel yardım veya tedavi arayışına girmediğini, yalnızca küçük bir kısmının destek aldığını görmekteyiz.

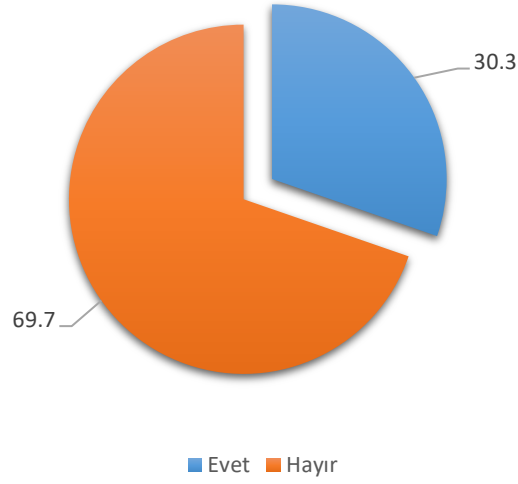
TEDAVİ OLUP MADDEYİ BIRAKMAK İSTİYOR MUSUNUZ? (%)

Araştırma grubunda madde kullanan katılımcılara “Tedavi olup maddeyi bırakmak istiyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, %29,4’ü “Evet” yanıtını verirken, %70,6’sı “Hayır” demiştir.

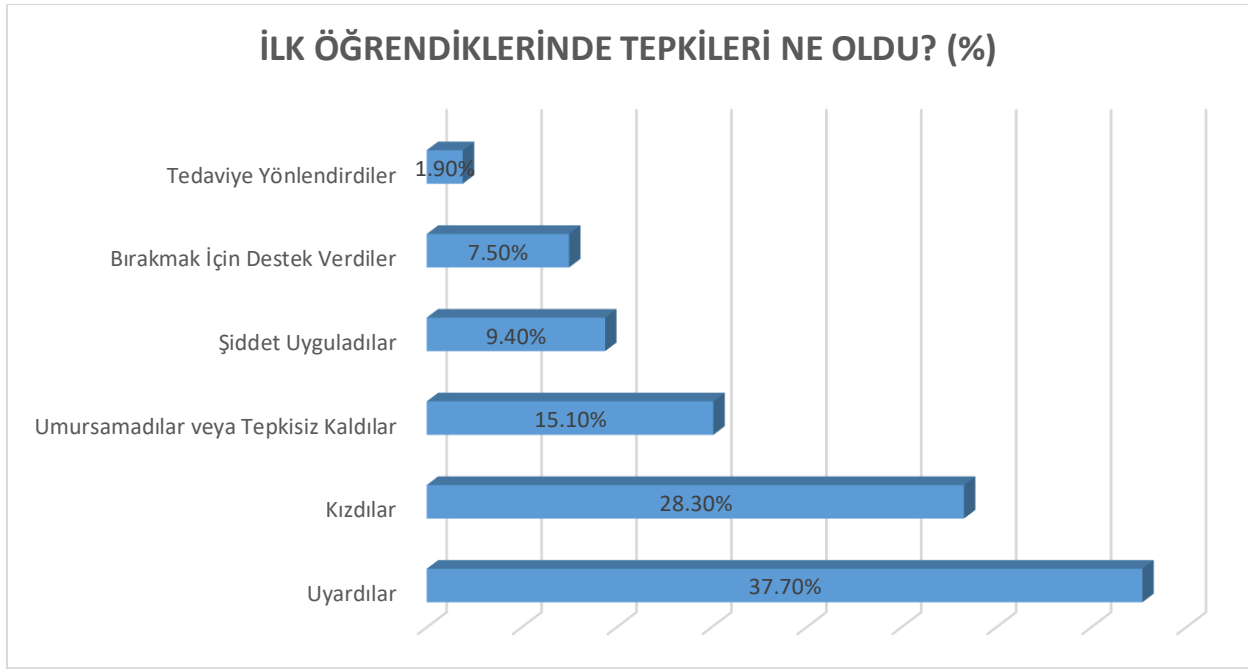
Bu sonuç, kullanıcıların büyük çoğunluğunun tedavi yoluyla bırakma konusunda isteksiz olduğunu, yalnızca yaklaşık üçte birinin bırakma niyeti taşıdığını göstermektedir.

AİLENİZ MADDE KULLANDIĞINIZI BİLİYOR MU? (%)

Kullanıcıların %69,7'si ailesinin madde kullandığını bilmediğini ifade etmiştir. Araştırma grubunda madde kullanan katılımcılara “Aileniz madde kullandığınızı biliyor mu?” sorusu yöneltildiğinde, %30,3’ü “Evet”, %69,7’si “Hayır” yanıtını vermiştir.

Bu sonuç, kullanıcıların büyük çoğunluğunun ailelerinden gizli bir şekilde madde kullandığını, yalnızca yaklaşık üçte birinin ailesi tarafından durumunun bilindiğini göstermektedir.

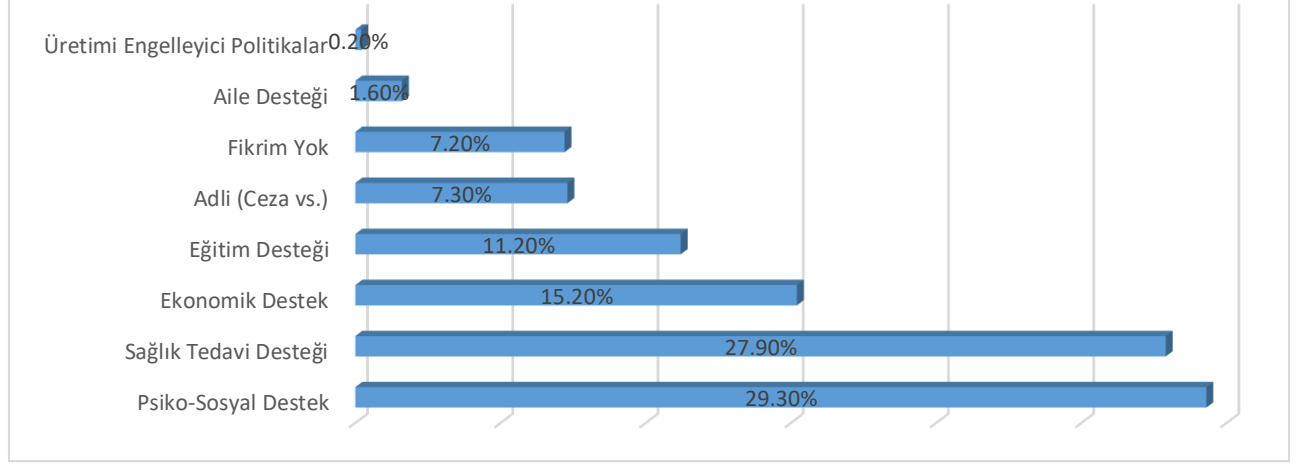

Ailelerin haberdar olduğu durumlarda ise verilen tepkilerin büyük ölçüde uyarı ve kızma düzeyinde kaldığı; tedaviye yönlendirme (%1,9) ve destek verme (%7,5) oranlarının son derece düşük olduğu görülmektedir.

Bu tablo, Bağlar'da ailelerin bağımlılıkla mücadelede etkin bir aktör olamadığını göstermektedir. Madde kullanımı ortaya çıktığında verilen tepkiler dağılımı, hem aile/çevre tutumları hem de madde kullanıcılarının sosyal desteğe erişimi açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Görüşmecilerin %37,7'sinin uyarıda bulunması ve %28,3'ünün kızması, ailelerin büyük çoğunluğunun **ilk aşamada tepkisel ve disiplin odaklı yaklaştığını gösteriyor; yani farkındalık veya rehberlik yerine çoğunlukla uyarı ve öfke öne çıkıyor.**

Öte yandan, %15,1'lik umursamaz/tepkisiz grup, madde kullanımını görmezden gelme veya kabul etme eğilimini işaret edebilir; bu da **kullanıcılar üzerinde gerekli müdahale veya motivasyonla destek eksikliğine işaret ediyor.** Daha yapıcı tepkiler çok düşük: %7,5'i bırakmaları için destek verirken, yalnızca %1,9'u tedaviye yönlendirmiştir.

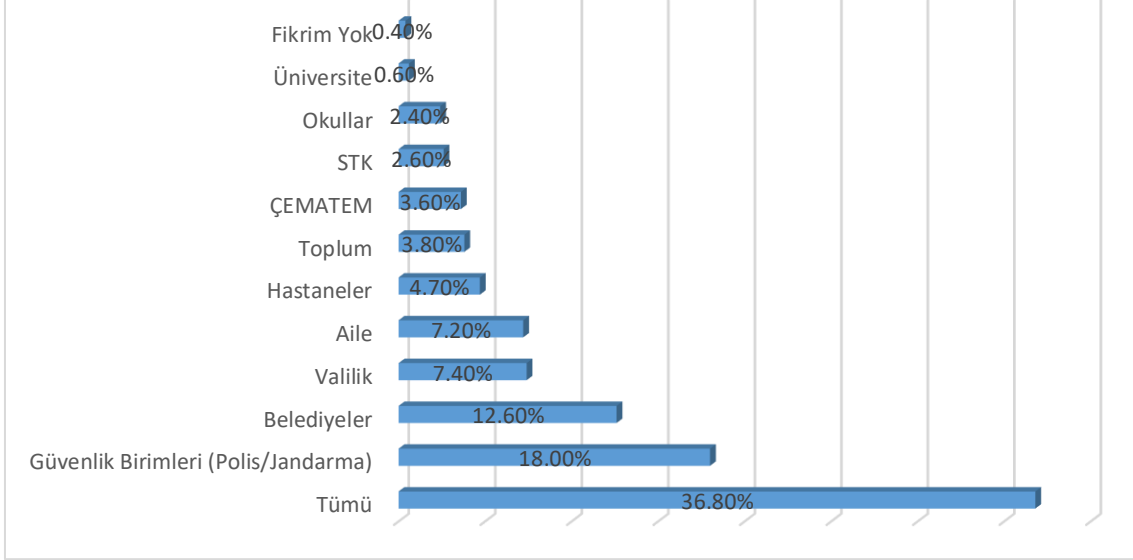
SİZCE BAĞIMLILIKLA MÜCADELEDE NELERİN YAPILMASI GEREKİR? (%)

Araştırma bulguları, katılımcıların bağımlılıkla mücadelede en çok psiko-sosyal destek (%29,3) ve sağlık tedavi desteğini (%27,9) öncelikli gördüklerini göstermektedir. Ekonomik destek (%15,2) ve eğitim desteği (%11,2%) de kayda değer bir talep olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların yalnızca küçük bir kısmı adli müdahaleleri (%7,3) veya aile desteğini (%1,6) öncelik olarak belirtmiş.

Bu dağılım, bağımlılığın önlenmesinde sosyal ve sağlık temelli yaklaşımların, cezai veya baskıcı yöntemlerden daha fazla önemsendiğini ortaya koymaktadır.

BAĞLAR'DA MADDE BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ HANGİ KURUMLARIN SORUMLULUK ALMASI GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORSUNUZ? (%)

Görüşmecilerin Bağlar'da madde bağımlılığıyla mücadelede sorumluluğun kimde olması gerektiğine ilişkin değerlendirmeleri, sorunun tek bir kurumla çözülemeyecek kadar çok boyutlu algılandığını göstermektedir.

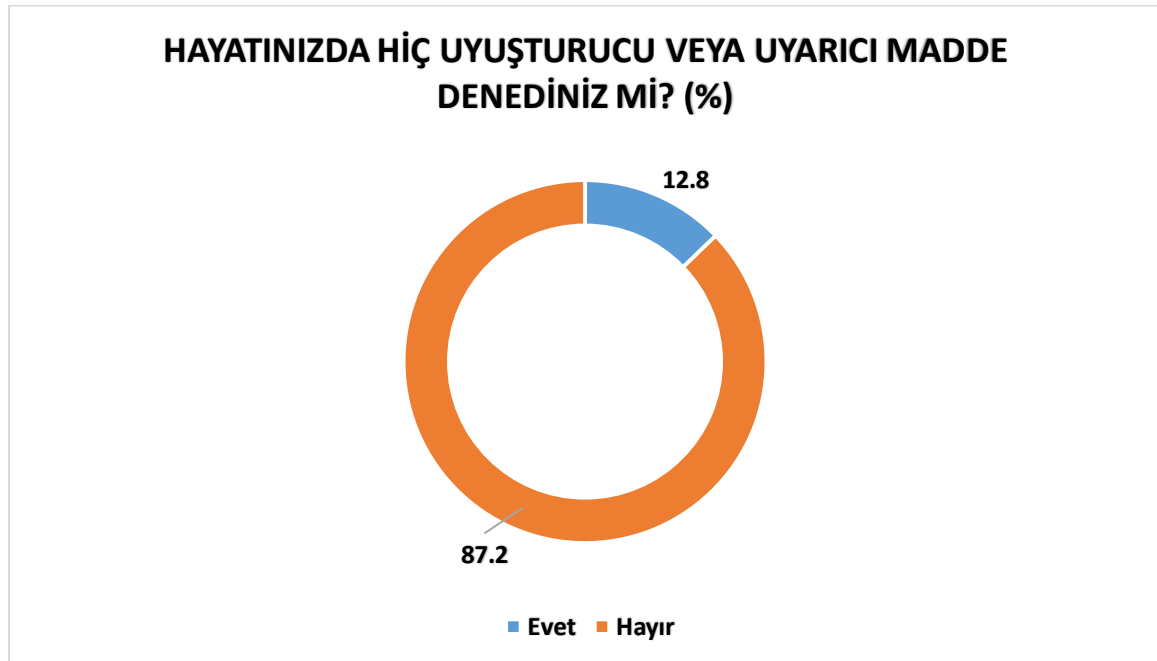
“Tümü” seçeneğinin %36,8 ile en yüksek orana sahip olması, madde bağımlılığının güvenlik, sağlık, yerel yönetim, aile ve merkezi idareyi kapsayan **bütüncül bir kamusal sorun olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Buna karşın güvenlik birimlerinin %18 ile ikinci sırada yer alması, sahada maddeyle mücadelenin hala büyük ölçüde asayiş ve denetim ekseninde algılandığını düşündürmektedir. Belediyelerin (%12,6) ve valiliğin (%7,4) daha düşük oranlarda sorumlu görülmesi, yerel ve merkezi idarenin sosyal önleyici politikalarına yönelik beklentinin sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Ailenin (%7,2) ve hastanelerin (%4,7) görece düşük oranlarda dile getirilmesi ise, bağımlılığın tedavi ve aile içi önleme boyutlarının kamusal algıda geri planda kaldığını göstermektedir.**

ERGANİ İLÇESİNDE GENÇLİK VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ

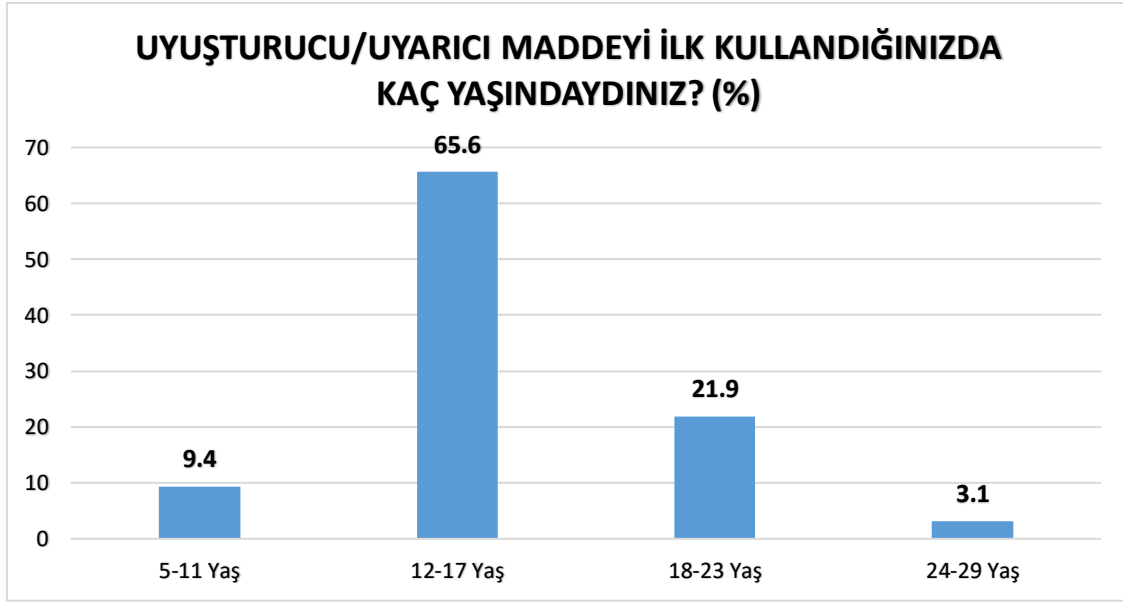
SAMER Saha Araştırmaları Merkezi, 2–3 Kasım 2024 tarihleri arasında Diyarbakır’ın **Ergani ilçesine bağlı 14 merkez mahallede**, uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımına ve bazı alışkanlıklara ilişkin **algı, eğilim, öneri ve talepleri** belirlemek amacıyla bir saha araştırması gerçekleştirmiştir. Çalışma kapsamında **15–29 yaş aralığındaki 500 genç** ile yüz yüze anket uygulanmıştır.

Elde edilen veriler, Ergani ilçesinde gençlerin madde kullanımı ve bağımlılık riskleri ile sosyal ve çevresel faktörler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, ayrıca önleyici ve destekleyici programların geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla değerlendirilmiştir.

Bu bölümde, Ergani ilçesinde yürütülen saha çalışmaları kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda gençlerin madde kullanım durumları ele alınacak; bağımlılık ile eğitim düzeyi, sosyal çevre ve yapısal risk faktörleri arasındaki ilişki grafikler ve istatistiksel bulgular eşliğinde değerlendirilecektir.

Görüşmecilerin %12,8’i hayatında en az bir kez uyuşturucu/uyarıcı madde kullandığını ifade etmiştir.

Ergani’de görüşmecilerin uyuşturucu/uyarıcı maddeyle tanışma yaşları incelendiğinde, kullanımın büyük ölçüde erken yaşlarda başladığı görülmektedir: %9,4’ü 5–11 yaş, %65,6’sı 12–17 yaş, %21,9’u 18–23 yaş ve %3,1’i 24–29 yaş aralığında ilk kez madde kullanmıştır.

Bu dağılım, bağımlılığın erken yaşta başladığını, zamanla süreklilik kazandığını ve önleyici politikaların çocukluk ile ergenlik dönemine odaklanmadığı sürece etkili olamayacağını göstermektedir.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? * YAŞ ARALIĞI (%)						
		YAŞ ARALIĞI				TOPLAM
		15-17 Yaş	18-21 Yaş	22-25 Yaş	26-29 Yaş	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ?	Evet	6,10%	12,50%	12,10%	17,20%	12,80%
	Hayır	93,90%	87,50%	87,90%	82,80%	87,20%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Yaş gruplarına göre madde denemesi verisi, sosyal ve politik açıdan gençlerin risk altındaki konumunu ve mevcut politikaların etkinliğini değerlendirmek için önemli göstergeler sunmaktadır. 15-17 yaş grubunda %6,1 oranında madde denemesi, erken yaşta riskli davranışların başladığını ve okul, aile ve toplum düzeyindeki önleme politikalarının yetersiz kalabileceğini işaret eder. 18-21 ve 22-25 yaş gruplarında yaklaşık %12 oranındaki artış, üniversite ve iş yaşamına geçiş, bağımsızlık ve sosyal çevre etkilerinin genç yetişkinlerin madde kullanımında belirleyici olduğunu gösterir. 26–29 yaş grubunda “evet” oranının %17,2 ile en yüksek seviyeye ulaşması, maddeyle temasın yalnızca gençlik dönemine özgü geçici bir deneyim olmadığını; zaman içinde **birikimli bir risk** olarak arttığını göstermektedir. Genel olarak veriler, madde kullanımının çocukluk ve erken gençlikte başladığını, ancak **yaş ilerledikçe deneyimleme olasılığının arttığını** ortaya koymaktadır.

HAYATINIZDA HIÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEĞİNİZ Mİ? *EĞİTİM DURUMUNUZ? (%)										
		EĞİTİM DURUMUNUZ?								TOPLAM
		Okuryazar Değil	Diplomasız Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Lisans	Lisansüstü	
HAYATINIZDA HIÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEĞİNİZ Mİ?	Evet			13,30%	13,50%	14,70%	7,90%	7,00%	20,00%	12,80%
	Hayır	100,00%	100,00%	86,70%	86,50%	85,30%	92,10%	93,00%	80,00%	87,20%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Eğitim düzeyine göre madde deneme oranları incelendiğinde, okuryazar olmayan ve diplomasız okuryazar görüşmecilerin tamamı madde denememiştir. Okuryazar olmayan ve diplomasız okuryazar gruplarda madde kullanımının hiç görülmemesi, bu grupların kamusal ve sosyal alanlara sınırlı katılımıyla ilişkili olup, koruyucu bir bilinçten ziyade **kapalı yaşam alanlarının** bir sonucudur. İlkokul, ortaokul ve lise mezunlarında madde deneme oranları yaklaşık %13-15 civarında olup, temel ve ortaöğretim düzeyinde deneme oranlarının görece benzer olduğunu göstermektedir. Ön lisans ve lisans mezunlarında oran %7 civarında azalarak, yükseköğretim düzeyinde madde denemesinin daha sınırlı olduğunu işaret etmektedir. İlginç şekilde, lisansüstü mezunlarında oran %20'ye çıkarak, üst düzey eğitimli küçük bir grubun da madde deneyimi yaşadığını göstermektedir.

Bu dağılım, madde kullanımının eğitimle doğrudan azalmadığını, sosyal çevre, erişim ve yaşam tarzı gibi faktörlerin de belirleyici olduğunu ortaya koymakta ve sosyo/politik müdahalelerin sadece düşük eğitimli gruplarla sınırlı kalmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

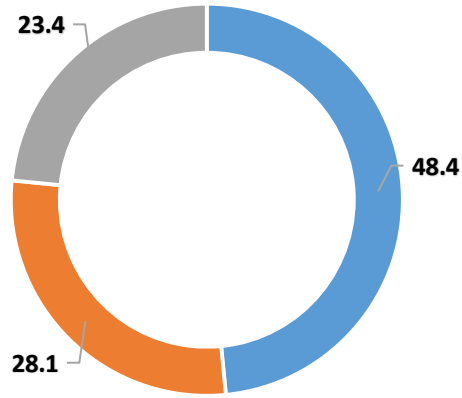
Araştırma bulguları, uyuşturucu/uyarıcı madde deneme oranlarının eğitim düzeyine göre doğrusal olmayan, ancak belirli eşiklerde yoğunlaşan bir yapı sergilediğini göstermektedir.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEĞİNİZ Mİ? * HANE AYLIK GELİR (%)							
		HANE AYLIK GELİR					TOPLAM
		0-17001 TL	17002-30000 TL	30001-50000 TL	50001-70000 TL	70001+ TL	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEĞİNİZ Mİ?	Evet	9,60%	11,50%	18,10%	10,20%	13,00%	12,80%
	Hayır	90,40%	88,50%	81,90%	89,80%	87,00%	87,20%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Hane aylık geliri ile uyuşturucu veya uyarıcı madde deneme arasında doğrusal olmayan bir ilişki gözlenmektedir. Düşük gelir grubunda (0–17.001 TL) görüşmecilerin %9,6’sı “Evet” yanıtı verirken, orta-düşük gelir grubunda (17.002–30.000 TL) bu oran %11,5’e çıkmaktadır. En yüksek deneme oranı, orta gelir grubunda (30.001–50.000 TL) %18,1 ile kaydedilmiştir. Ancak gelir arttıkça deneme oranı düşmekte ve 50.001–70.000 TL aralığında %10,2, 70.001 TL ve üzeri grupta ise %13 olarak görülmektedir.

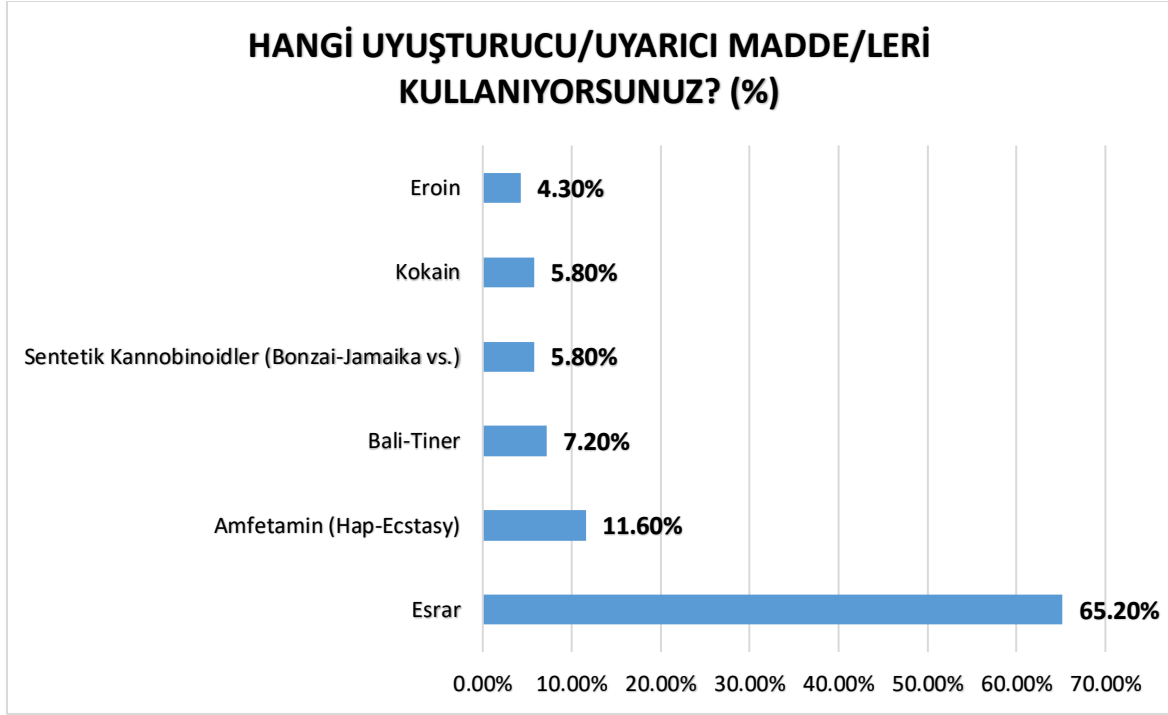
Bu bulgular, **gelir düzeyi ile madde deneme arasında basit bir pozitif ilişki olmadığını, orta gelir grubunun madde deneme açısından daha yüksek risk taşıdığını ve sosyo-ekonomik faktörlerin yanı sıra sosyal çevre ve erişilebilirlik gibi değişkenlerin de önemli rol oynadığını göstermektedir**

**ŞU AN UYUŞTURUCU/UYARICI MADDE KULLANIYOR
MUSUNUZ? (%)**

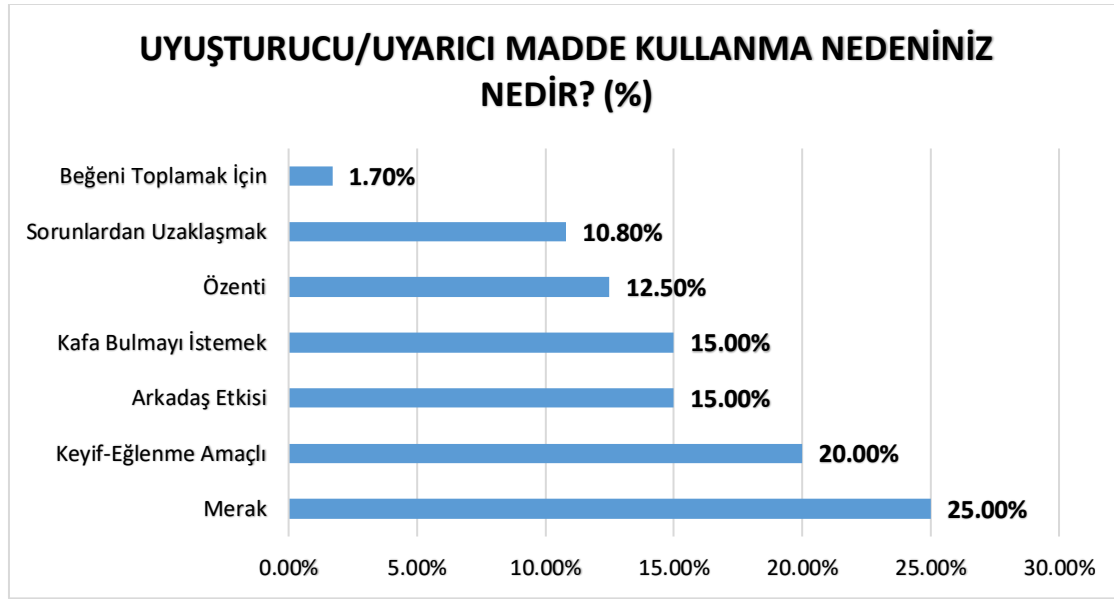

■ Evet Kullanıyorum ■ Hayır Kullanmıyorum ■ Dönem Dönem Kullanıyorum

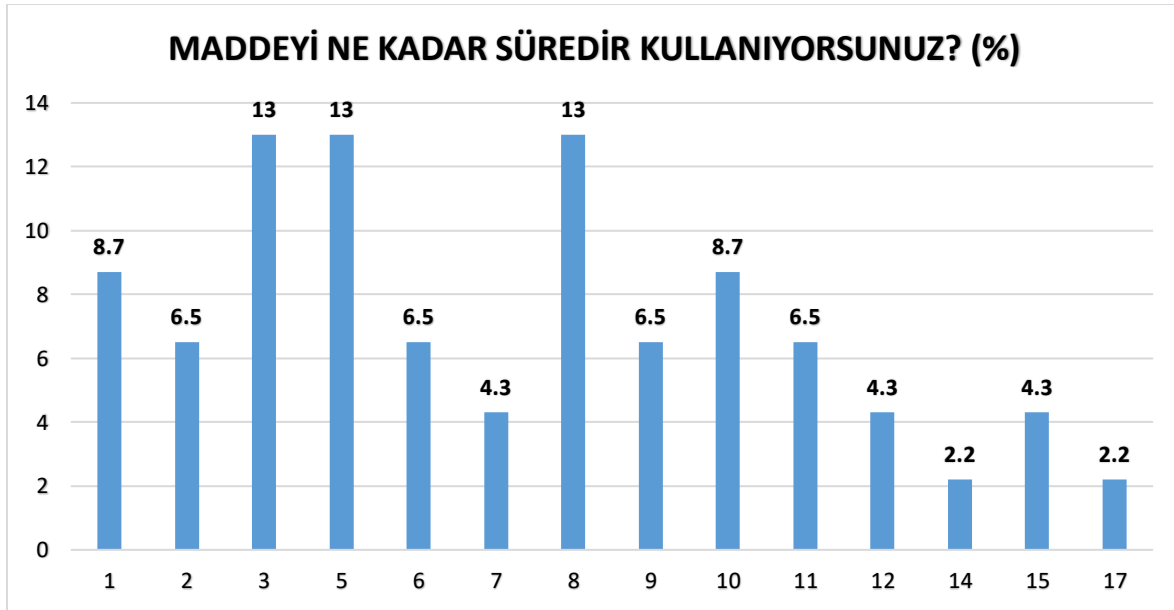
Araştırma grubunda görüşmecilere “Şu an uyuşturucu/uyarıcı madde kullanıyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, %48,4 ‘Evet Kullanıyorum’ %23,4 ‘Dönem Dönem Kullanıyorum’ yanıtlarını vermişlerdir. Bu durum madde kullanımının gençler arasında **geçici bir deneme olmaktan çıkıp süreklilik kazanan bir pratik** haline geldiğini göstermektedir.

Görüşmecilerin %65,2'sinin esrar kullandığını belirtmesi, bu maddenin gençler arasında en yaygın ve büyük ölçüde **normalleşmiş** bir kullanım biçimi haline geldiğini göstermektedir. Amfetamin (Hap-Ecstasy) kullanımının %11,6, bali-tiner kullanımının %7,2, sentetik kannobinoidlerin ve kokainin ayrı ayrı %5,8 oranlarında bildirilmesi, esrarla birlikte **kimyasal ve daha yüksek riskli maddelere yönelimin** de belirgin olduğunu ortaya koymaktadır.

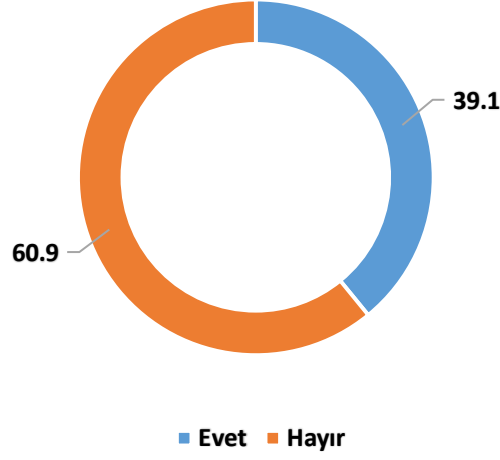

İlk kullanım nedenleri arasında merak (%25), keyif-eğlence (%20), arkadaş etkisi (%15) ve kafayı bulmak istemek (%15) ön plana çıkmaktadır.

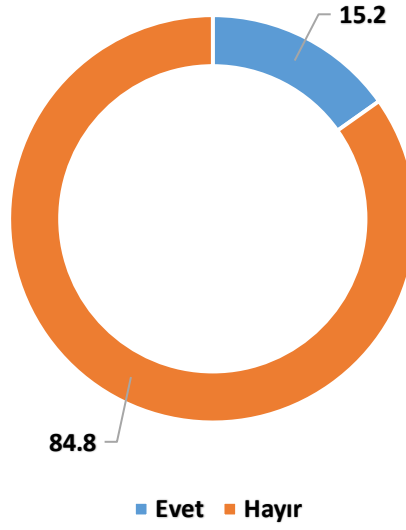
Bu dağılım, madde kullanımının büyük ölçüde **kısa süreli bir deneme davranışıyla sınırlı kalmadığını**, aksine **yıllara yayılan bir süreklilik kazandığını** göstermektedir. Görüşmecilerin eşit oranlarda (%13) 3, 5 ve 8 yıldır madde kullanıyor olması, kullanımın erken yaşlarda başladığını ve zaman içinde kronikleştiğini göstermektedir. Bu dağılım, madde kullanımının genellikle kişisel merak ve sosyal motivasyonlarla ilişkili olduğunu göstermektedir; özellikle arkadaş etkisi ve sosyal çevre unsurları (%15) kullanıcı davranışlarında belirleyici olabilmektedir. Ayrıca, keyif veya eğlence amaçlı kullanımın (%20) önleyici programlarda dikkate alınması, maddeye erişim ve kullanımın sosyal ve psikolojik bağlamının anlaşılması açısından önem taşımaktadır

TEDAVİ OLUP MADDEYİ BIRAKMAK İSTİYOR MUSUNUZ? (%)

Araştırma grubunda katılımcılara “Tedavi olup maddeyi bırakmak istiyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, %39,1’i “Evet”, %60,9’u “Hayır” yanıtını vermiştir. **Bu sonuç, kullanıcıların yaklaşık üçte birinin bırakma isteği taşıdığını, ancak çoğunluğun (%60,9) tedavi veya bırakma konusunda motivasyon geliştirmediğini göstermektedir**

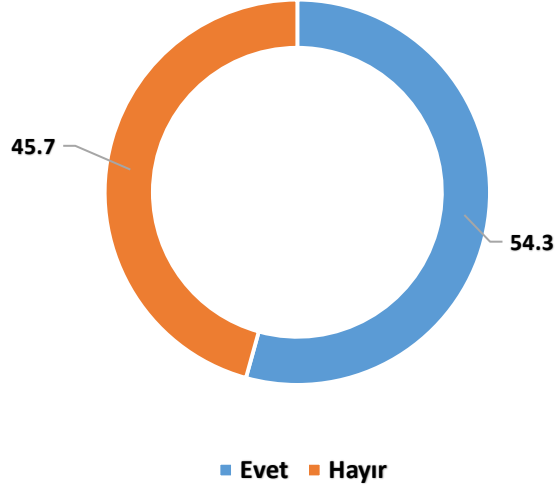
HİÇ PROFESYONEL BİR DESTEK ALDINIZ MI? (%)

Görüşmecilerin büyük bölümü herhangi bir tedavi sürecinden geçmemiştir. %84,8'i hiç tedavi görmediğini/profesyonel bir destek almadığını ifade etmiştir. Bu durum, madde kullanıcılarının büyük çoğunluğunun profesyonel yardım veya tedavi arayışına girmediğini göstermektedir.

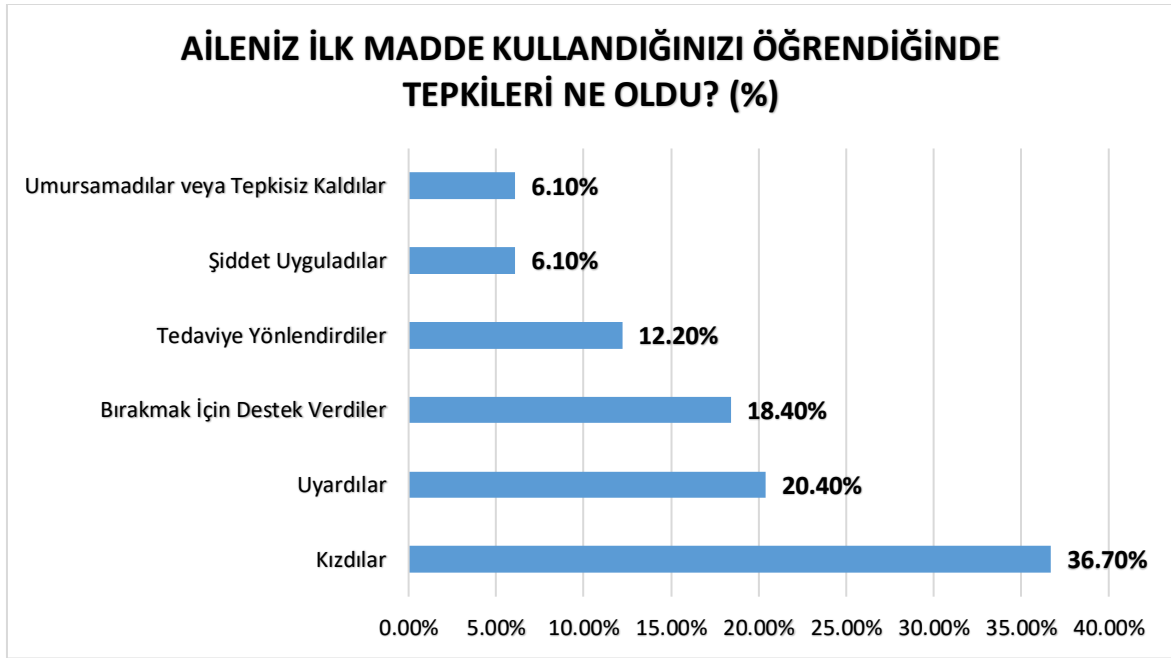
Bu sonuç, mevcut tedavi ve destek hizmetlerinin erişilebilirliği, farkındalık ve yönlendirme mekanizmalarının yetersizliğine işaret etmektedir.

AİLENİZ MADDE KULLANDIĞINIZI BİLİYOR MU? (%)

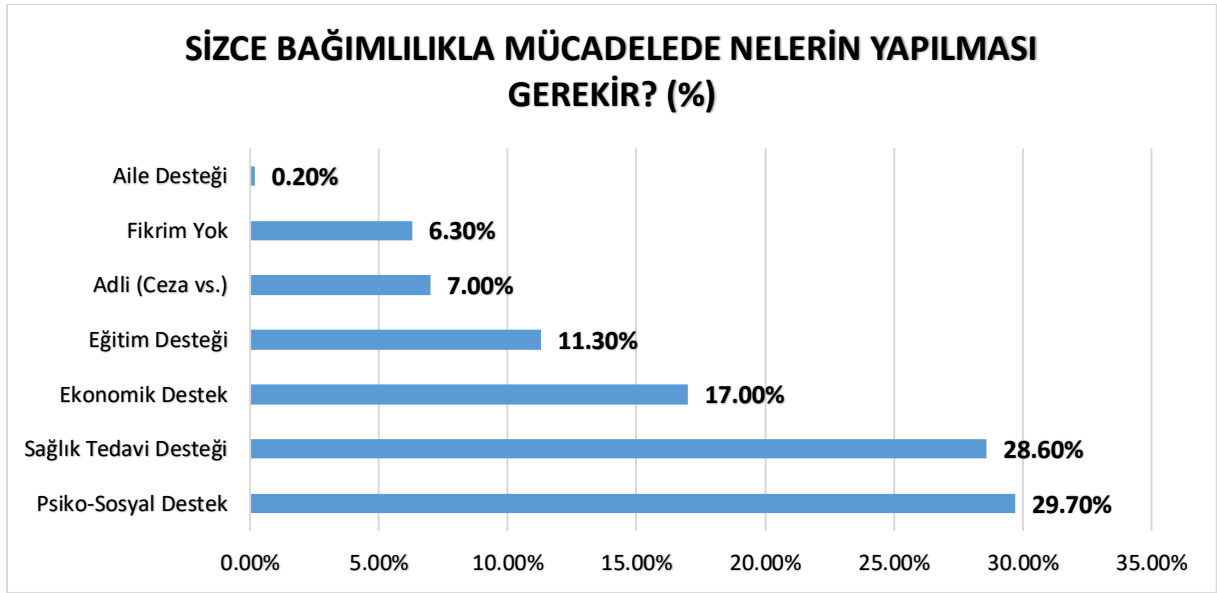
Ergani örneğinde, kullanıcıların %54,3'ü ailesinin madde kullandığını bildiğini belirtmiş; yani ailelerin yarısından fazlası durumdan haberdar. Ancak, madde kullanımı devam ediyor ve yalnızca yarıdan az kullanıcı destek veya yönlendirme alıyor.

Bu durum, **ailelerin bilmesine rağmen etkili müdahalede bulunamamasını gösteriyor ve burada sosyal normlar, korku, utanç veya sistem yetersizlikleri devrededir. Farkındalık veya bilgi sahibi olmanın tek başına yeterli olmadığını, ailelerin nasıl davranması gerektiğine dair rehberlik ve destek mekanizmalarının eksikliğini de görmekteyiz.**

Ailelerin verdiği tepkiler arasında kızma (%36,7), uyarma (%20,4) ve destek verme (%18,4) öne çıkarken, tedaviye yönlendirme oranının %12,2’de kalması, aile müdahalesinin çoğunlukla sınırlı ve süreklilikten yoksun olduğunu göstermektedir.

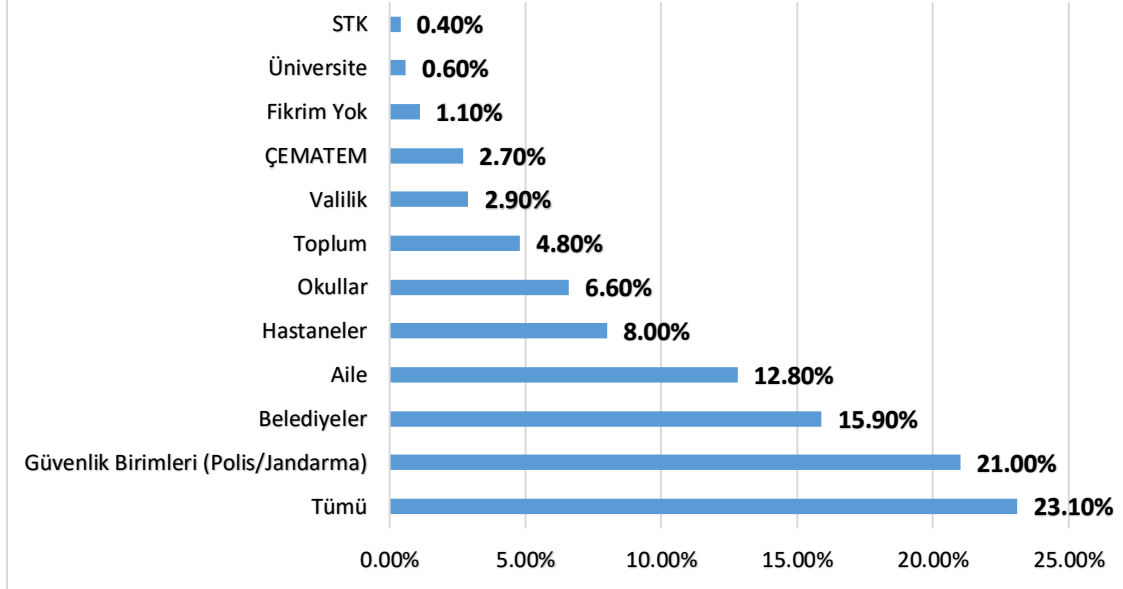
Bu bulgular, ailelerin madde kullanımını öğrendiklerinde verdikleri tepkilerin büyük ölçüde duygusal ve tepkisel, sınırlı ölçüde ise kurumsal ve yönlendirici olduğunu göstermektedir. Ailelerin en yaygın tepkisinin “kızma” (%36,7) ve “uyarma” (%20,4) olması, sorunun ahlaki veya disipliner bir mesele olarak ele alındığını; buna karşın “tedaviye yönlendirme”nin (%12,2) görece düşük kalması, ailelerin profesyonel destek mekanizmalarına erişim ya da güven konusunda sınırlı bir kapasiteye sahip olduğunu düşündürmektedir. %18,4’lük destek verme oranı olumlu olmakla birlikte, bu desteğin kurumsal değil bireysel düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır. %6,1 oranındaki şiddet ve yine %6,1’lik tepkisizlik ise ailelerin bir kısmının ya baskıcı ya da tamamen pasif tutumlar sergilediğini ortaya koymaktadır. Sosyo-kültürel açıdan bakıldığında, **bu dağılım ailelerin madde kullanımıyla mücadelede yalnız bırakıldığını; bilginin var olmasına rağmen yönlendirme, rehberlik ve kamusal destek mekanizmalarının yetersiz kaldığını göstermektedir.**

Görüşmecilerin bağımlılıkla mücadeleye ilişkin öncelikli önerileri; psiko-sosyal destek (%29,7) ve sağlık/tedavi desteği (%28,6) etrafında yoğunlaşmaktadır. “Tüm kurumlar” yanıtının öne çıkması, **Ergani’de de bağımlılığın çok aktörlü ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğine dair güçlü bir toplumsal beklentiye işaret etmektedir.**

Ergani ilçesinde elde edilen bulgular, bağımlılığın erken yaşlara inmiş, arkadaş çevresi üzerinden yaygınlaşan ve uzun süreli kullanım biçimine dönüşen bir sorun olduğunu göstermektedir.

**ERGANİ'DE BU KONUYLA İLGİLİ HANGİ KURUMLARIN
SORUMLULUK ALMASI GEREKTİĞİNİ
DÜŞÜNÜYORSUNUZ? (%)**

Ergani’de madde bağımlılığıyla mücadelede sorumluluğun hangi kurumlarda olması gerektiğine ilişkin dağılım, görüşmecilerin sorunu hem kamusal denetim hem de aile ve yerel düzey ekseninde algıladığını göstermektedir.

“Tümü” seçeneğinin %23,1 ile ilk sırada yer alması, madde bağımlılığının tek bir kurumun müdahalesiyle çözülemeyecek çok boyutlu bir sorun olarak görüldüğüne işaret etmektedir; ancak bu oranın sınırlı kalması, görüşmecilerin sorumluluğu daha somut aktörler üzerinden tanımlama eğiliminde olduğunu düşündürmektedir. Güvenlik birimlerinin (%21) yüksek oranda sorumlu görülmesi, madde bağımlılığının Ergani’de güçlü biçimde bir asayiş ve kontrol meselesi olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Belediyelerin (%15,9) ve ailenin (%12,8) öne çıkması, yerel yönetimlerin sosyal hizmet kapasitesi ile aile içi denetim ve koruyucu mekanizmalara yönelik beklentinin belirgin olduğunu göstermektedir. Hastaneler (%8) ve okulların (%6,6) görece daha düşük oranlarda ifade edilmesi, tedavi ve önleyici eğitim boyutlarının kamusal algıda ikincil konumda kaldığını düşündürmektedir. Toplum (%4,8), ÇEMATEM (%2,7), üniversite (%0,6) ve STK’ların (%0,4) oldukça düşük oranlarda dile getirilmesi ise, sivil ve uzmanlaşmış yapıların madde bağımlılığıyla mücadelede yeterince görünür ya da etkili aktörler olarak algılanmadığını ortaya koymaktadır.

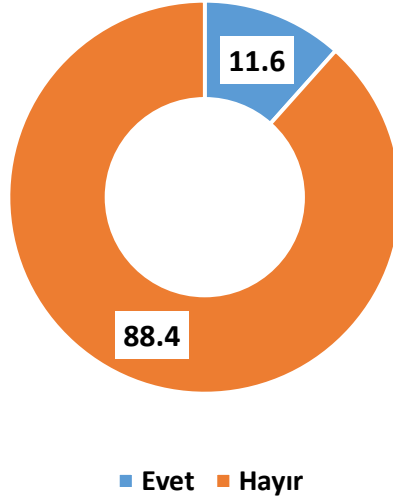
SİLVAN İLÇESİNDE GENÇLİK BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ

SAMER Saha Araştırmaları Merkezi, Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı 11 merkez mahallede, uyuşturucu/uyarıcı madde kullanımına ve bazı alışkanlıklara ilişkin algı, eğilim, öneri ve talepleri belirlemek amacıyla bir saha araştırması gerçekleştirmiştir. Çalışma kapsamında 15–29 yaş aralığındaki 414 genç ile yüz yüze anket uygulanmıştır. Katılımcıların %59,2'si erkek, %40,8'i kadın olarak dağılım göstermektedir.

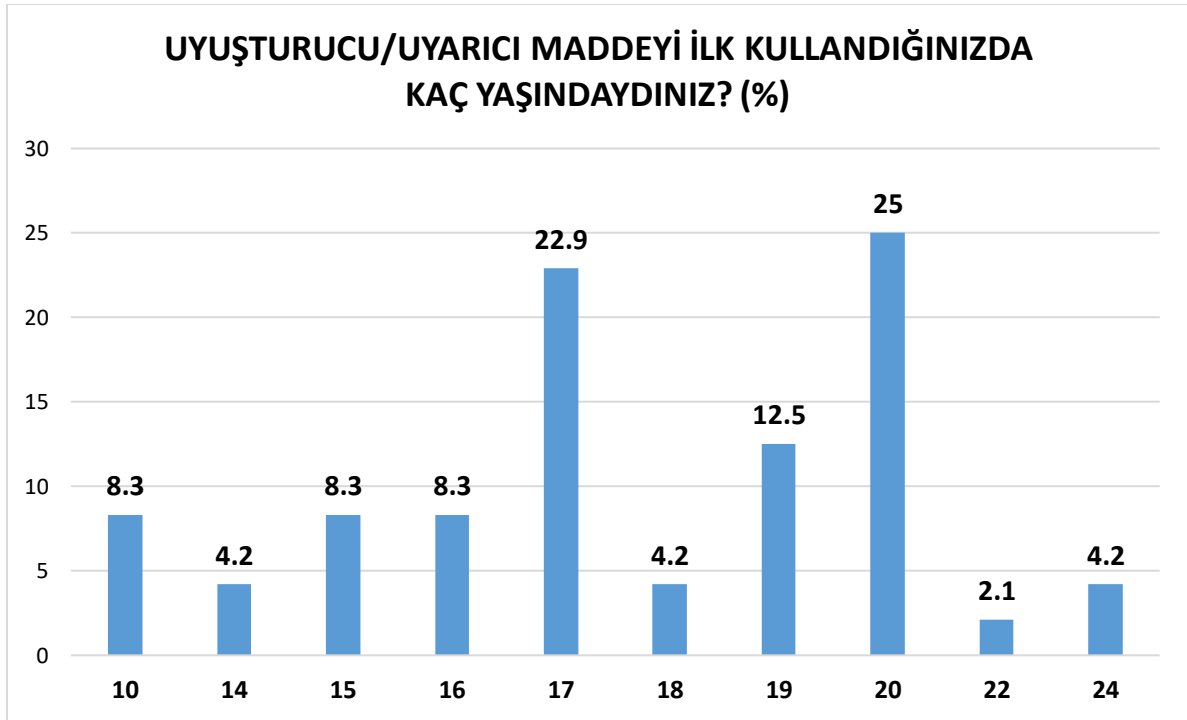
Elde edilen veriler, Silvan ilçesinde gençlerin madde kullanımı ve bağımlılık riskleri ile sosyal ve çevresel faktörler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve önleyici, destekleyici programların geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla değerlendirilmiştir.

Bu bölümde, Silvan ilçesinde yürütülen saha çalışmaları kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda gençlerin madde kullanım durumları ele alınacak; bağımlılık ile eğitim düzeyi, sosyal çevre ve yapısal risk faktörleri arasındaki ilişki grafikler ve istatistiksel bulgular eşliğinde değerlendirilecektir.

**HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE
DENEDİNİZ Mİ? (%)**

Görüşmecilerin %11,6'sı hayatında en az bir kez uyuşturucu/uyarıcı madde kullandığını belirtmiştir.

Silvan verilerinin en çarpıcı yönlerinden biri, madde kullanım yaşının çok erken dönemlere inmiş olmasıdır. Madde kullananların %52'si 18 yaş altındayken, %8,3'ü ise ilk kez 10 yaşında madde kullandığını bildirmiştir.

Bu bulgu, Silvan'da bağımlılığın çocukluk çağına kadar indiğini ve acil, önleyici müdahaleler gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE Denediniz Mi? *YAŞ ARALIĞI (%)					
		YAŞ ARALIĞI			
		15-17 YAŞ	18-21 YAŞ	22-25 YAŞ	26-29 YAŞ
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE Denediniz Mi?	Evet	2,40%	10,60%	11,80%	21,50%
	Hayır	97,60%	89,40%	88,20%	78,50%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Silvan verileri, madde deneme oranlarının yaş ilerledikçe belirgin biçimde arttığını ve riskin özellikle genç yetişkinlik döneminde yoğunlaştığını göstermektedir.

15–17 yaş grubunda %2,4, 18–21 (%10,6) ve 22–25 (%11,8) yaş gruplarında görülen artış, eğitimden çalışma hayatına geçiş, sosyal çevre genişlemesi ve denetimin azalmasıyla ilişkilendirilebilir. En dikkat çekici bulgu, 26–29 yaş grubunda oranın %21,5’e yükselmesidir; bu durum madde kullanımının yalnızca “ergenlik sorunu” olarak ele alınamayacağını, genç yetişkinlere yönelik sosyal ve gençlik politikalarının yetersiz kaldığını göstermektedir.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? *EĞİTİM DURUMUNUZ(%)									
		EĞİTİM DURUMUNUZ							TOPLAM
		Okuryazar Değil	Diplomasız Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ?	Evet	100,00%		7,10%	11,30%	12,50%	5,90%	12,50%	11,60%
	Hayır		100,00%	92,90%	88,70%	87,50%	94,10%	87,50%	88,40%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

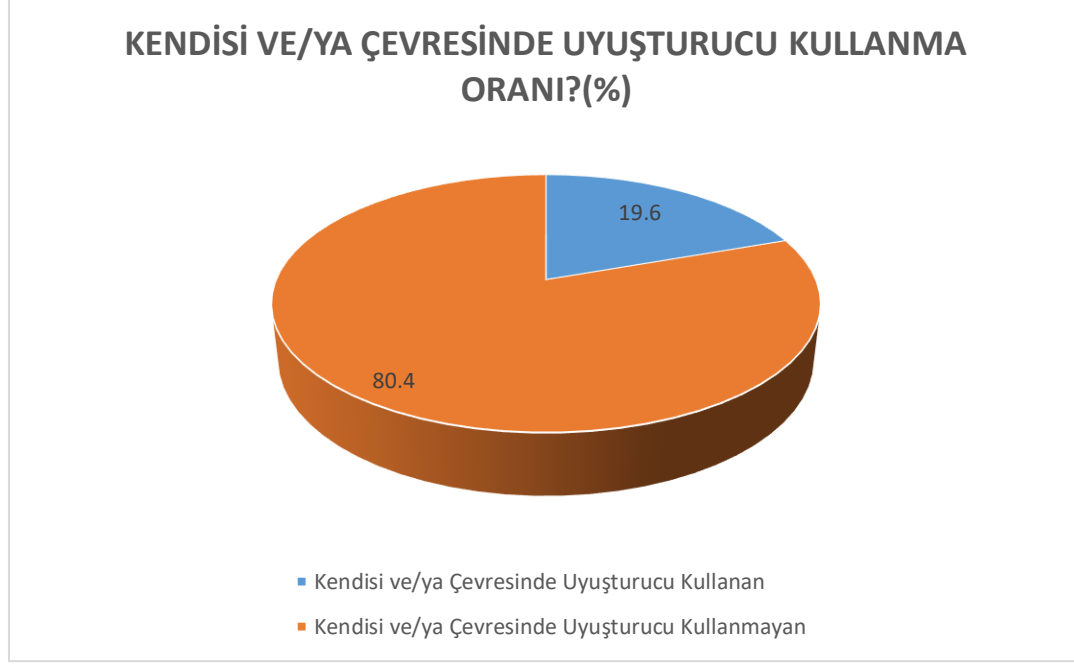
Silvan’da eğitim durumuna göre madde deneme verileri, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının belirli bir eğitim grubuna özgü olmadığını, eğitim kademeleri arasında yaygınlaşabildiğini göstermektedir. İlkokul (%7,1), ortaokul (%11,3) ve lise (%12,5) mezunlarında oranların kademeli olarak artması, eğitim süreci ilerledikçe bireylerin sosyal çevrelerinin genişlediğini ve maddeyle temas riskinin arttığını ortaya koymaktadır. Lisans mezunlarında oranın %12,5 olması yüksek eğitimin tek başına koruyucu bir faktör olmadığını açık biçimde göstermektedir.

Bu tablo, madde kullanımını sadece “eğitimsizlik” üzerinden açıklayan yaklaşımların yetersiz olduğunu; politika düzeyinde, tüm eğitim gruplarını kapsayan, sosyal çevre ve gençlik politikalarıyla bütünleşik müdahalelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ? *HANE AYLIK GELİR (%)							
		HANE AYLIK GELİR					TOPLAM
		0-22103 TL	22104-35000 TL	35001-50000 TL	50001-80000 TL	80001+ TL	
HAYATINIZDA HİÇ UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE DENEDİNİZ Mİ?	Evet	12,00%	11,20%	11,20%	9,80%	21,40%	11,60%
	Hayır	88,00%	88,80%	88,80%	90,20%	78,60%	88,40%
TOPLAM		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

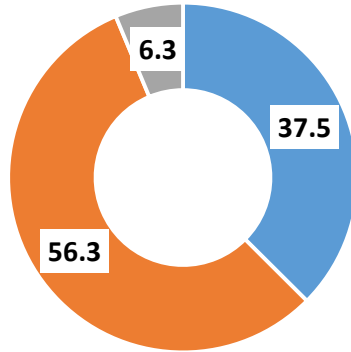
Hane aylık gelir düzeyine göre madde deneme oranları incelendiğinde, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının yalnızca düşük gelirle ilişkili bir olgu olmadığı açık biçimde görülmektedir. Düşük ve orta gelir gruplarında (%9,8–%12 aralığı) oranlar birbirine yakın ve görece dengeli seyrederken, 80.001 TL ve üzeri gelir grubunda madde deneme oranının %21,4’e yükselmesi dikkat çekicidir.

Bu durum, ekonomik imkanların artmasıyla birlikte maddeye erişimin kolaylaştığını ve kullanımın sosyo-ekonomik statüyle birlikte biçim değiştirdiğini göstermektedir.

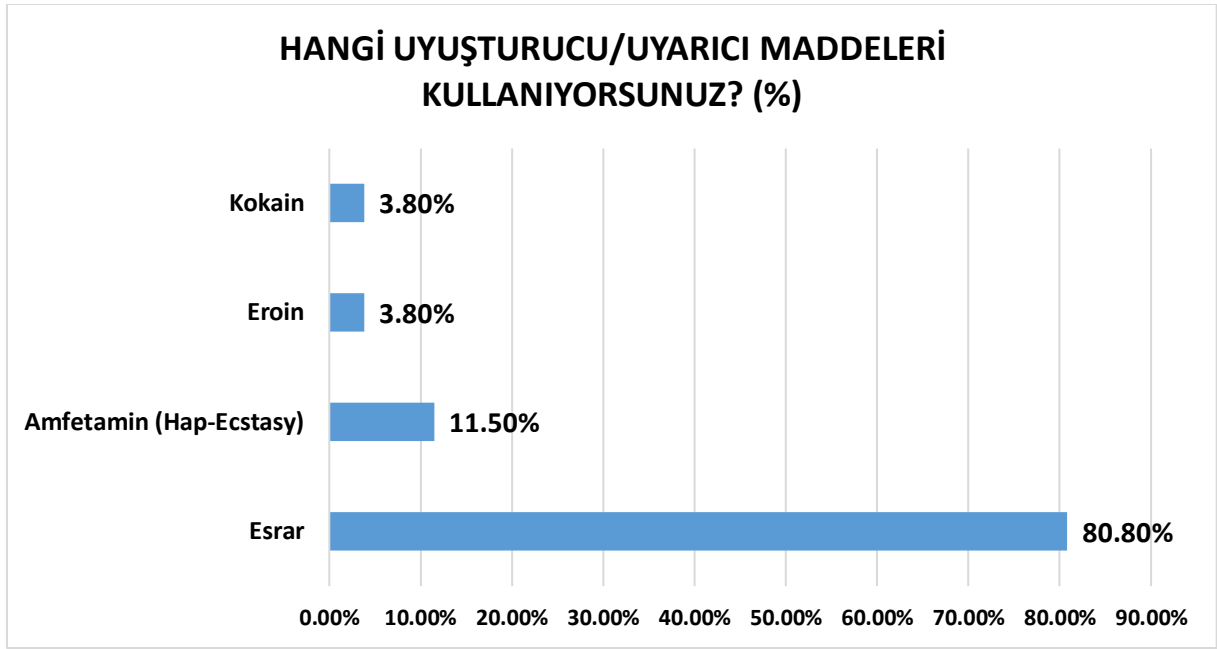
Araştırma grubunda görüşmecilerin kendisi ve/ya çevresinde uyuşturucu kullanımı olup olmadığına ilişkin veriler, madde kullanımının yalnızca bireysel bir davranış değil, aynı zamanda sosyal çevreyle ilişkili bir olgu olduğunu göstermektedir. %19,6’lık oran, her beş katılımcıdan birinin doğrudan ya da dolaylı olarak uyuşturucu kullanımıyla temas halinde olduğunu ortaya koymaktadır.

**ŞU AN UYUŞTURUCU/UYARICI MADDE KULLANIYOR
MUSUNUZ? (%)**

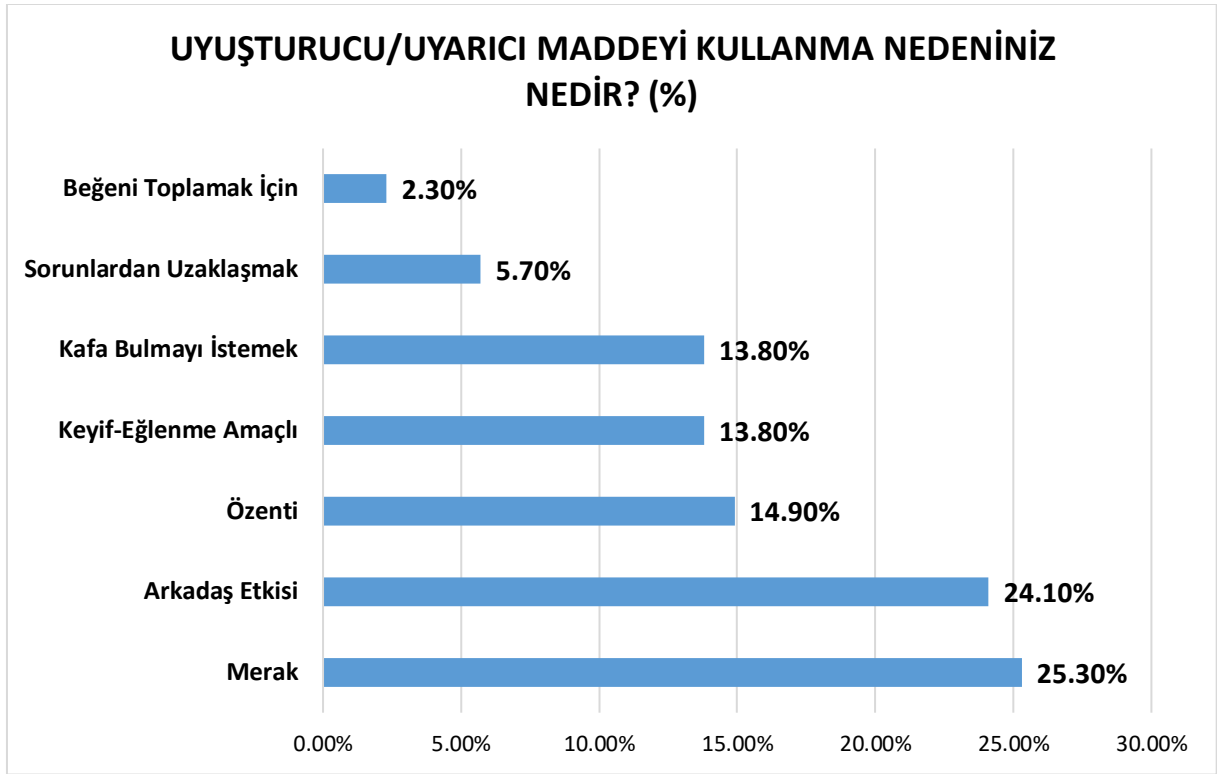

■ Evet Kullanıyorum ■ Hayır Kullanmıyorum ■ Dönem Dönem Kullanıyorum

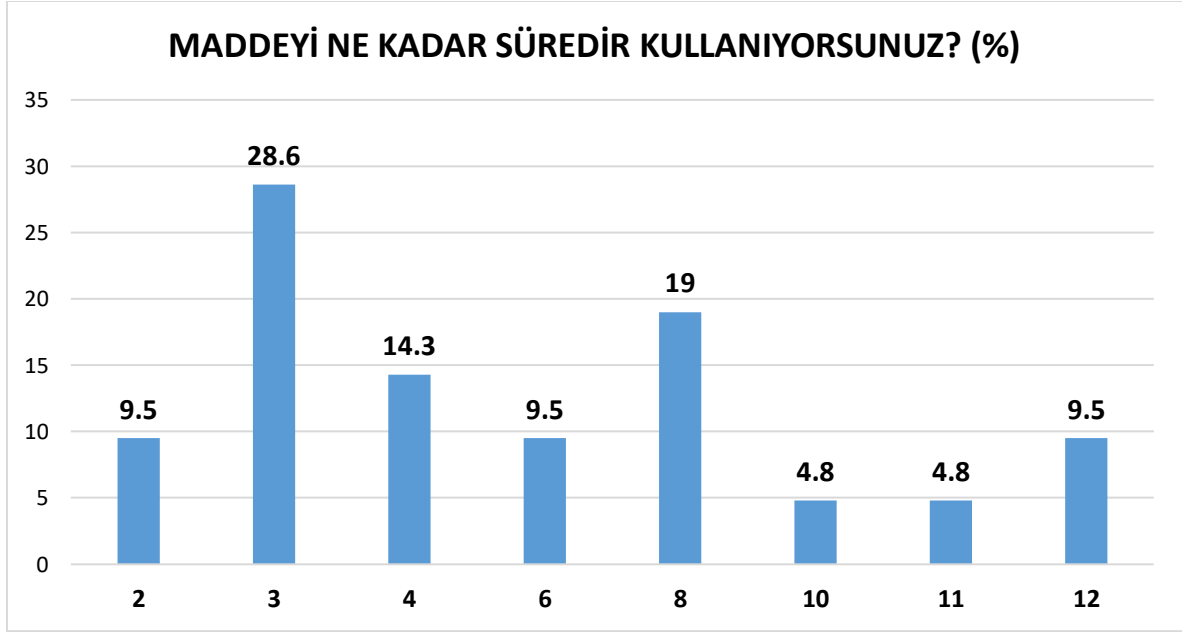
Uyuşturucu/uyarıcı maddeyi daha önce denemiş katılımcılara bakıldığında, yaklaşık %37,5'i hâlâ düzenli olarak kullanmakta, %6,3'ü dönemsel kullanım yapmakta ve %56,3'ü kullanmayı bırakmıştır.

Görüşmeciler arasında **uyuşturucu/uyarıcı madde kullanım profili, bağımlılığın sosyal ve erişim temelli bir dinamikle şekillendiğini göstermektedir**. Esrar açık ara önde (%80,8), bu da hem ulaşılabilirliği hem de kullanımın gençlik çevresinde normalleşmesini işaret etmektedir.

Kullanım nedenleri arasında merak (%25,3), arkadaş etkisi (%24,1), özenti (%14,9) ve keyif-eğlence (%13,8) öne çıkmaktadır. Görüşmecilerin %85,4'ünün maddeyi ilk kez arkadaşlarıyla kullanmış olması, Silvan'da da bağımlılığın akran ilişkileri üzerinden yayıldığını göstermektedir.

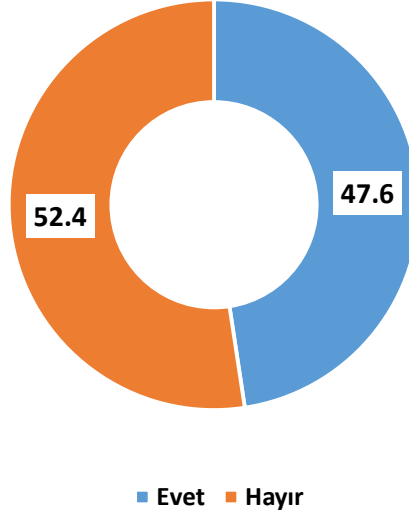

Hala madde kullandığını belirten kesimin önemli bir bölümünün(28,6) 3 yıl ve üzeri süredir kullanımını sürdürdüğü görülmektedir.

Uyuşturucu/uyarıcı madde kullandığını belirten görüşmecilerin kullanım süreleri incelendiğinde, kullanımın geçici ya da kısa süreli bir davranıştan ziyade zamana yayılan ve kalıcılığa eğilimi gösteren bir yapı sergilediği görülmektedir. Görüşmecilerin %28,6'sının 3 yıl, %14,3'ünün 4 yıl ve %19'unun 8 yıldır madde kullanıyor olması, önemli bir grubun orta ve uzun vadeli kullanım deneyimine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu dağılım, madde kullanımının erken dönemde kesintiye uğratılmadığını ve zamanla normalleşerek süreklilik kazandığını göstermektedir. **Bu durumda erken tespit ve müdahale mekanizmalarının yetersiz kaldığını; kullanıcıların sistem dışı uzun süreler boyunca maddeyle baş başa bırakıldığını ortaya koymakta ve süreye duyarlı, erken evreyi hedefleyen politikaların gerekliliğini görmekteyiz.**

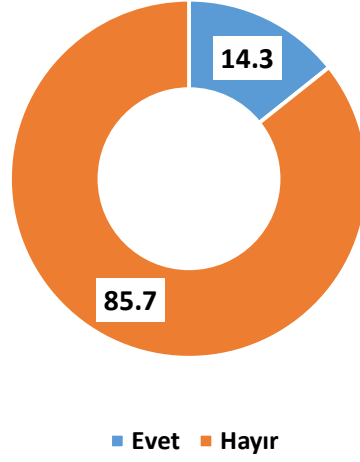
MADDEYİ HİÇ KENDİNİZ BIRAKMAK İSTEDİNİZ Mİ? (%)

Uyuşturucu/uyarıcı madde kullanan katılımcılara, maddeyi bırakma isteği sorulduğunda, yaklaşık yarısı (%47,6) bırakmak istediğini belirtirken, %52,4'ü bırakmak istemediğini ifade etmiştir.

Bu bulgu, madde kullanan gençler arasında motivasyon eksikliği ve bağımlılığın psikolojik/duygusal bağlarının güçlü olduğunu göstermektedir; **bağımlılıkla mücadelede yalnızca farkındalık değil, motivasyonu artırıcı ve destekleyici müdahalelerin de kritik önemde olduğunu ortaya koymaktadır.**

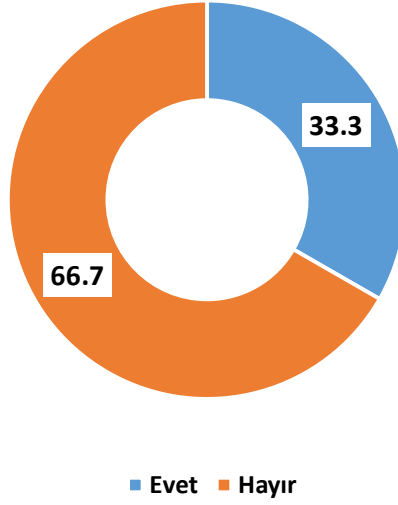
HİÇ PROFESYONEL BİR DESTEK ALDINIZ MI? (%)

Uyuşturucu/uyarıcı madde kullanan görüşmecilerin büyük çoğunluğu (%85,7) hiç profesyonel destek almamış, yalnızca %14,3'ü profesyonel yardım almıştır. Bu durum, madde bağımlılığıyla mücadelede ciddi bir destek boşluğu olduğunu göstermektedir.

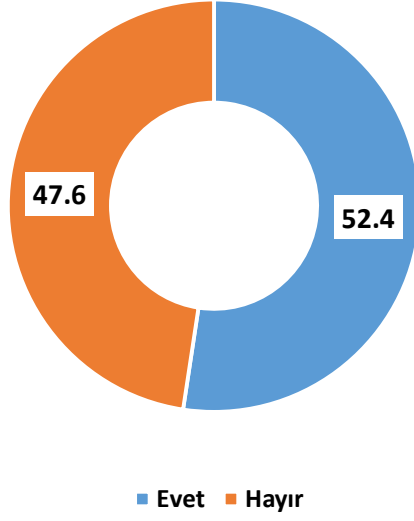
Gençlerin büyük kısmının tedavi veya rehabilitasyon hizmetlerine ulaşamadığı veya bu hizmetleri talep etmediği anlaşılmakta; bu da bağımlılığın sürdürülmesinde ve erken müdahale fırsatlarının kaçmasında önemli bir risk faktörüdür.

TEDAVİ OLUP MADDEYİ BIRAKMAK İSTİYOR MUSUNUZ? (%)

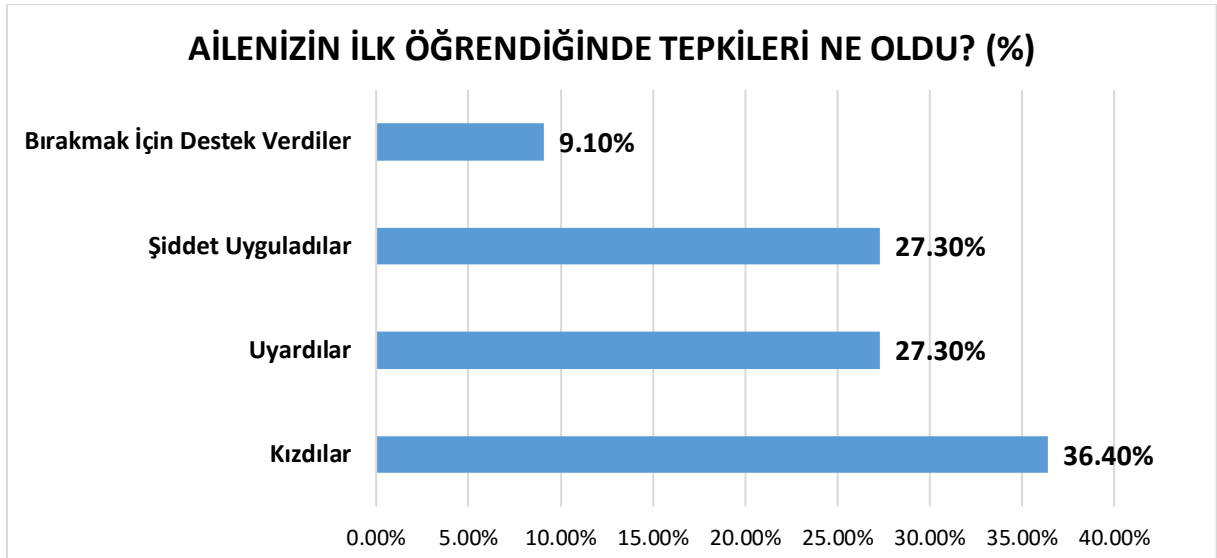
Nitekim “tedavi olup maddeyi bırakmak istiyor musunuz?” sorusuna yalnızca %33,3’ünün “evet” yanıtı vermesi, tedaviye yönelik motivasyonun oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

AİLENİZ MADDE KULLANDIĞINIZI BİLİYOR MU? (%)

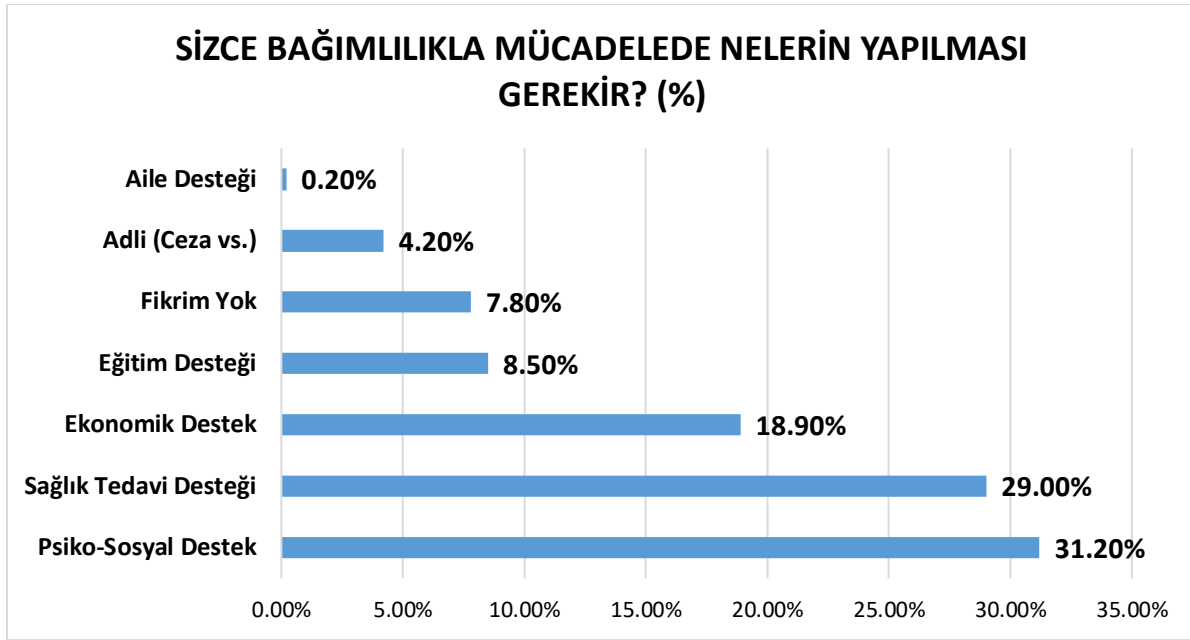
Uyuşturucu/uyarıcı madde kullandığını belirten katılımcılara yöneltilen “Aileniz madde kullandığınızı biliyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar, aile farkındalığının sınırlı ve parçalı bir yapı sergilediğini göstermektedir. Görüşmecilerin %52,4’ünün ailesinin durumdan haberdar olması, ailelerin yarıdan fazlasının madde kullanımını bildiğini ortaya koyarken; %47,6’lık kesimin bunu aileden gizlemesi, madde kullanımının önemli ölçüde özel alana sıkıştığını göstermektedir.

Bu tablo, bilginin varlığının tek başına müdahaleye dönüşmediğini ve ailelerin çoğu durumda süreci yönetme, yönlendirme veya kurumsal destekle ilişkilendirme kapasitesinin sınırlı kaldığını düşündürmektedir. **Bu veri, aileyi yalnızca “bilen” değil, aktif bir sosyal aktör haline getirecek rehberlik, danışmanlık ve yerel destek mekanizmalarına duyulan ihtiyacı açık biçimde ortaya koymaktadır.**

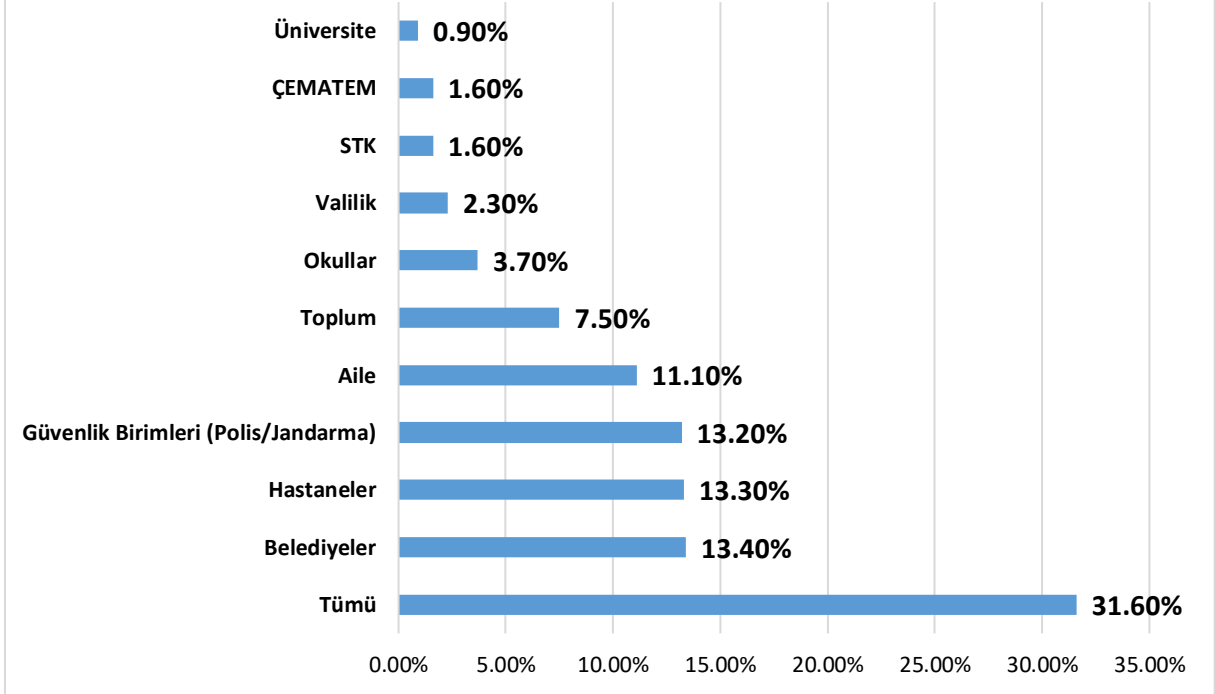
Bu bulgular, ailelerin madde kullanımını öğrendiklerinde verdikleri tepkilerin büyük ölçüde baskı ve disiplin odaklı olduğunu, destekleyici ve yönlendirici yaklaşımların ise oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir.

Görüşmecilerin %36,4'üne kızılması ve %27,3'ünün uyarılması, madde kullanımının aile içinde çoğunlukla ahlaki bir sorun olarak ele alındığını ortaya koyarken; %27,3 gibi yüksek bir oranda şiddet uygulanması, sorunun aile içinde çatışma ve baskı yoluyla çözülmeye çalışıldığını göstermektedir. Buna karşılık, yalnızca %9,1'lik bir kesimin bırakma yönünde destek görmesi, ailelerin madde kullanımıyla mücadelede yapıcı ve çözüm odaklı araçlardan büyük ölçüde yoksun olduğunu ortaya koymaktadır.

Görüşmecilerin yanıtları, bağımlılıkla mücadelede en çok ihtiyaç duyulan alanın psiko-sosyal destek (%31,2) ve sağlık/tedavi desteği (%29) olduğunu göstermektedir. Ekonomik destek (%18,9) ve eğitim desteği (%8,5) de önemli görülen diğer alanlardır. Görüşmecilerin yalnızca çok küçük bir kısmı (%0,2) aile desteğini öncelikli çözüm olarak görmüş, bu da bağımlılık sorununda bireysel ve kurumsal müdahalelerin ön planda algılandığını ortaya koymaktadır. **Sonuç olarak, gençler bağımlılıkla mücadelede çok boyutlu ve profesyonel destek mekanizmalarının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.**

**SİLVAN'DA BU KONUYLA İLGİLİ HANGİ KURUMLARIN
SORUMLULUK ALMASI GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORSUNUZ?
(%)**

Silvan’da madde bağımlılığıyla mücadelede sorumluluğun hangi kurumlarda olması gerektiğine ilişkin dağılım, görüşmecilerin sorunu **çok aktörlü ve sosyal boyutlarıyla birlikte** değerlendirdiğini göstermektedir. “Tümü” seçeneğinin %31,6 ile ilk sırada yer alması, madde bağımlılığının tek bir kurumun müdahalesiyle çözülemeyecek yapısal bir sorun olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Belediyeler (%13,4), hastaneler (%13,3) ve güvenlik birimlerinin (%13,2) neredeyse eşit oranlarda sorumlu görülmesi, yerel yönetim, sağlık ve güvenlik eksenlerinin birlikte önemsendiğine işaret etmektedir. Ailenin (%11,1) ve toplumun (%7,5) sorumluluk alanı olarak öne çıkması, bağımlılığın yalnızca kamusal bir denetim meselesi değil, aynı zamanda toplumsal ve ilişkisel bir sorun olarak algılandığını göstermektedir. Okullar (%3,7), STK’lar (%1,6), ÇEMATEM (%1,6) ve üniversitelerin (%0,9) düşük oranlarda dile getirilmesi ise, **önleyici, rehabilite edici ve uzmanlaşmış kurumsal mekanizmaların sahada yeterince görünür ya da etkili algılanmadığını** düşündürmektedir.

